

2012. GADS
66. SĒJUMS

4. NUMURS

Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis

A DAĻA

SOCIĀLĀS UN HUMANITĀRĀS ZINĀTNES

SECTION A

HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ISSN 1407-0081

JĀNIS MISIŅŠ UN MISIŅA BIBLIOTĒKA

Jānim Misiņam — 150

Gunta Jaunmuktāne

LU Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēkas vadītāja

Atslēgas vārdi: *Jānis Misiņš, grāmata, grāmatu un citu izdevumu krājējs, “Krāces”, Misiņa bibliotēka, bibliogrāfija, latviešu zinātniskās bibliogrāfijas pamatlicējs*

Misiņa bibliotēkas dibinātājs, latviešu zinātniskās bibliogrāfijas pamatlicējs Jānis Misiņš ir dzimis 1862. g. 25. aprīlī Tirzas pagasta “Krācēs”.

J. Misiņš bija viens no pirmajiem, kas mācīja mīlēt, cienīt un godāt latviešu grāmatu, latviešu rakstīto un drukāto vārdu, un uztvert to kā lielu, paliekošu kultūras vērtību, kas droši var pastāvēt līdzās citu tautu garīgajām bagātībām.

Grāmatnieks J. Misiņš bija ļoti enerģisks un darbojās daudzās ar grāmatniecību saistītās jomās — viņš bija grāmatu vācējs, krājējs, grāmatsējējs, grāmatu tirgotājs, izdevējs, literatūras pētnieks, bibliotekārs un bibliogrāfs.

J. Misiņa lielākie un nozīmīgākie devumi latviešu kultūrā ir pirmās latviešu zinātniskās grāmatu krātuves — bibliotēkas izveidošana un latviešu zinātniskās bibliogrāfijas divsējuma pamatdarba „Latviešu rakstniecības rādītāja” sarakstīšana.

J. Misiņš miris 1945. gada 17. janvārī Rīgā, apbedīts Meža kapos. (Vecos vietu nosaukumus dodam atbilstoši mūsdienu rakstībai.)

“Prasat, ar ko tad viņš ir apmierināts? Ne ar ko, jo visur tak saskatāmi tādi vai citādi cilvēciģi trūkumi. Viņa dabā šī dziņa pēc pilnības, pēc pareizības līdz visskākiem sākumiem, ir tomēr viena no tām pozitīvām rosinātājām īpašībām, par kuru mēs varam tikai priecāties. Tā nav ļāvusi viņam palikt pusceļā, ir sargājusi no paviršības, kuru viņš necieš, mudinājusi sakrāt vispilnīgāko latvisko bibliotēku, sastādīt vispamatīgāko grāmatu rādītāju,”¹ tā par grāmatu vācēju, krājēju, grāmatsējēju, grāmatu tirgotāju, izdevēju, literatūras pētnieku, Misiņa bibliotēkas dibinātāju, bibliotekāru un latviešu zinātniskās bibliogrāfijas pamatlicēju Jāni Misiņu 1925. g. rakstīja literatūrvēsturnieks Kārlis Egle (1887–1974).

Vecākajai un pilnīgākajai latviešu grāmatu krātuvei gadu gaitā mainījušies nosaukumi:

- Jāņa Misiņa bibliotēka 1885–1925
- Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēka 1925–1946
- Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Jāņa Misiņa bibliotēka 1946–1954
- Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Fundamentālās bibliotēkas J. Misiņa Latviešu literatūras nodaļa 1954–1992
- Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēka 1992– 30.09.2009
- LU Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēka kopš 01.10.2009

Tomēr laika ritumā nav mainījusies šīs bibliotēkas misija — nodrošināt latviešu

nacionālās kultūras, mākslas, valodas, literatūras, folkloras, tradīciju un zinātnes saglabāšanu, veidojot krājumu atbilstoši vēsturiskās, 1885. g. dibinātās Misiņa bibliotēkas pamatmērķim — komplektēt visus:

- Latvijā izdotos iespieddarbus jebkurā valodā;
- iespieddarbus, kas uzrakstīti latviešu valodā un izdoti jebkurā pasaules vietā;
- iespieddarbus, kas uzrakstīti par Latviju un latviešiem jebkurā valodā un izdoti jebkurā pasaules vietā, arī latviešu autoru darbu tulkojumus svešvalodās.

“Vecais Misiņš savā mūžā ir krājis un krāj grāmatu pie grāmatas, un gan jau katra no tām noderēs savā reizē tiem, kas “meklē rakstos”,² tā Misiņa paveikto darbu rezumēja rakstnieks Kārlis Dziļleja (1891–1963). “Kam, kādai vajadzībai? Gan jau nākamībā viss noderēs.”³

Un nākamībā viss noder, pat ļoti noder. Bez Misiņa bibliotēkas grāmatu krātuves, bez nenovērtējamā nacionālo kultūrvērtību krājuma grūti iedomāties Latvijas zinātnes un kultūras darbu. Izmantojot unikālo fondu, izstrādāti daudzi kapitāli pētījumi vēsturē, literatūrzinātnē, valodniecībā, ekonomikā, filozofijā, mākslas un citās zinātnēs, sagatavoti gan latviešu literatūras, gan Latvijas vēstures akadēmiskie izdevumi, radušies daudzi zinātniskie pētījumi, izstrādātas disertācijas, sarakstīti neskaitāmi publicējumi presē, iegūtas daždažādākās izziņas. Arī skolēnu un studentu zinātniskie darbi, referāti, bakalaura un maģistra darbi bieži vien tapuši, pateicoties Misiņa bibliotēkas materiāliem. Zīmētais uzraksts ar acinājumu “Meklējiet rakstos!” vienmēr atrodas pie sienas bibliotēkas visredzamākajā vietā un uzmundrina apmeklētājus.

No publiskās bibliotēkas “Krācēs” Misiņa bibliotēka izaugusi par pirmo latviešu zinātnisko bibliotēku, kurā radoši strādājuši un kuru par savām otrajām mājām sauķuši ļoti

daudzi Latvijas rakstnieki, dzejnieki, mākslinieki, zinātnieki un kultūras darbinieki. Un ne tikai no Latvijas, bet arī no Lietuvas, Igaunijas, Vācijas, Polijas, Somijas, Zviedrijas, Krievijas, Anglijas, Austrālijas, ASV un citām valstīm.

Vai ir daudz bibliotēku un to dibinātāju, kuriem rakstīti slavinājumi? J. Misiņam un Misiņa bibliotēkai ar veltījuma ierakstiem dāvinātas apmēram 800 grāmatas. Visbiežāk lietotie veltījumi Jānim Misiņam — “Mūsu gaismaspils sargam” (Aspazija, 1920), “Kultūras nesējam Misiņa kungam” (Aspazija, 1923), “Latviešu literatūras krājējam, kārtotājam un sargam” (Teodors Zeiferts, 1925), “Latvju literatūras mecenātam, mūsu cēlākajam bibliogrāfam, augsti cienītam Misiņa tēvam” (stenogrāfs Jānis Roze, 1924), “Grāmatniecības krīvam Misiņtēvam” (Valts Grēviņš, 1944) un citi.

Neskaitāmas grāmatas un raksti tapuši tieši Misiņa bibliotēkā, izmantojot ne tikai tās bagāto materiālu krājumu, bet arī baudot īpašo gaisotni, tāpēc savos veltījuma ierakstos rakstnieki un pētnieki lieto daudz jauku apzīmējumu bibliotēkai un tās darbiniekiem, piem., “Šai svētnīcā allaž esmu ienācis ar lielu godbijību un cieņu un viņu atstājis garā bagātāks” (Āronu Matīss, 1924), “Misiņa bibliotēkai saglabāt latviešu kultūru Eiropas nākotnei” (Velta Rūķe-Draviņa, 1988), “Zināšanu avotam — Misiņa bibliotēkai” (Ilgonis Bērsons, 1991), “Misiņa — zelta bibliotēkai” (Māra Zālīte, 1997), “Misiņa bibliotēkai, bez kuras nekas nav iesākams” (Jānis Liepiņš, 1999), “Misiņa bibliotēkai — iedvesmas bibliotēkai” (Arturs Henriņš, 2005), “Grāmatu zelta graudu krātuvei Misiņa bibliotēkai” (Andris Caune, 2007) un daudzi citi. Kur nu vēl skaistāki vārdi un precīzāks vērtējums kā 1965. g. literatūrzinātnieka Ilgoņa Bērsona (1931) rakstītais: “Misiņa nodaļa ir daudzu literātu otrās mājas.” Kā visu veltījuma ierakstu apkopojums minams rakstnieka Zigmunda Skujiņa (1926) ieraksts: “Parastam mirstīgam laime ir tad, ja pēc nāves viņš

nonāk paradīzē un nevis ellē. Latviešu rakstnieks var būt laimīgs jau dzīves laikā, ja viņa darbi glabājas Misiņa bibliotēkā.” (1994). Vai vēl kādam latviešu kultūras darbiniekam un kultūras iestādei ir parādīta tik liela cieņa un mīlestība?

Jānis Misiņš bija viens no pirmajiem, kas mācīja mīlēt, cienīt un godāt latviešu grāmatu, latviešu rakstīto un drukāto vārdu, un uzvert to kā lielu, paliekošu kultūras vērtību, kas droši var pastāvēt līdzās citu tautu garīgajām bagātībām. Viņš ticēja latviešu tautas kultūras nākamībai. Misiņa ieguldījumu pamatoti var salīdzināt ar lielo folkloristu Krišjāņa Barona (1835–1923) un Anša Lerha-Puškaiša (1859–1903) devumu. Tikai jāņem vērā, ka gan tautas dziesmas, gan pasakas un teikas palīdzēja vākt visa sabiedrība, bet savu grāmatu krājumu J. Misiņš sarūpēja viens pats saviem spēkiem un ar saviem līdzekļiem.

J. Misiņa dzīve un darbība, Misiņa bibliotēkas attīstība atspoguļota vairākās grāmatās, piem., “Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēka. 1885–1935”⁴, “Jānis Misiņš. Izlase”⁵, “Jānis Misiņš un viņa bibliotēka”⁶, “Grāmatas un grāmatnieki”⁷, “Svēts mantojums Rīgai”⁸ un ļoti daudzos rakstos.

Bērnība un skolas laiks

J. Misiņš dzimis saimnieka ģimenē. Savās atmiņās⁹ viņš atceras, ka tēvs pratis gan lasīt, gan rakstīt, kaut arī skolā nebija gājis. Tēvs esot pratis pagatavot tinti un rakstīt mācīties uz bērza tāss, jo tolaik papīrs bijis grūti sadabūjams. “.. mans tēvs, bet vēl jo vairāk māte, zināja tik daudz tautas dziesmu, ka katrā gadījumā notikuma vai parādības uztvere un apcere izpaudās tautas dziesmu vārdos.”¹⁰ Tāpēc arī likumsakarīgi, ka pirmais iespiests J. Misiņa raksts bija “Kāds vārdiņš par tautas dziesmām”.¹¹ Ar pseidonīmu “Aizkrācnieks” to nodrukāja 1888. g. žurnālā “Austrums”.

Agri iemācījies lasīt, zēns lasīja visu, ko vien varēja atrast. Viņam palīdzēja tēva brālis

Andrievs, pēc amata kalējs, vēlāk mašīnists, kurš bija gājis draudzes skolā un, būdams liels grāmatu mīļotājs, deva lasīt grāmatas arī mazajam zēnam.

1869. g. pēc sausā gada bija bada gads. Ziemā izslimotais šarlaks atstāja smagas sekas — grūti dziedināmu kaiti kājā, tāpēc slimības dēļ zinātkārais puisēns nevarēja apmeklēt skolu. “1873/74. g. ziemā tēvs gan mani mēģināja vadīt uz Tirzas pagastskolu, taču tajā pat ziemā skolas mācības bija jāpārtrauc. Nākamajā ziemā atkal mēģināju atjaunot skolas gaitas, bet tās bija drīz vien jāpārtrauc uz visiem laikiem. Kā no skolas liecībām redzams, 1873/74. g. ziemā esmu sabijis skolā 9 nedēļas, bet nākamajā ziemā — no 11. novembra līdz 14. decembrim, tādat vienu mēnesi.”¹²

Centīgajam un enerģiskajam jauniešim izglītība bija jāiegūst pašmācības ceļā, kas prasīja daudz pūļu, milzīgu enerģiju un stipru un nelokāmu gribu. Tā viņš iemācījās ne vien rakstīt un rēķināt, bet apguva arī krievu, vācu un vēlāk arī nedaudz latīņu valodu.

Vienīgais mierinājums bija grāmatas, un zēns lasīja visu, ko vien tuvējā apkārtnē varēja sadabūt — Tirzaš un Velēnas draudzes mācītāja Paula Emīla Šaca (*Schatz*) (1807–1862) “Pirmo lasīšanas grāmatu”, Suntažu mācītāja Johana Teodora Bērenta (*Berent*) (1784–1866) redīgētā “Vidzemes kalendāra” vecos gada gājumus, Gaujienas mācītāja Ludviga Hērvāgena (*Heerwagen*) (1817–1899) sastādīto “Skolas maizi” un tulkoto K. H. Kaspari stāstu “Skolmeisteris un viņa dēls”, rakstnieka Jura Neikena (1826–1868) stāstus un daudzus citu autoru darbus.

No visām bērnībā izlasītajām grāmatām tomēr vislielāko iespaidu atstāja skolotāja un rakstnieka Ernesta Dinsberga (1816–1902) latviskotais stāstiņš “Valentīns Divāls” (1849), kurā tēlotais ganu zēns kļuva par viņa ideālu. Tas ir stāsts par nabaga bārenīti — ganu zēnu, kas ļoti mīl grāmatas un krāj tās, dažādos veidos piepelnīdamies, līdz iegūst plašu izglītību un kļūst par ievērojamu zinātnieku.

Valentīns Divāls¹³ (1695–1775) ir reāla vēsturiska persona. Viņš piedzimis nabadzīgā Artonē ciema zemnieku ģimenē un, spītējot smagai slimībai un grūtam darbam, kļuvis par akadēmijas profesoru Linevilē un pēc tam par ilggadēju Vīnes monētu krātuves pārzini.

J. Misiņš atmiņās rakstīja: “Es nu arī gribēju kļūt par zēnu, kas “prātīgi valkā” savu no tēva dabūtu grasi. Dažās kaimiņu mājās jau sāka “turēt” avīzes. Izlūdzies no tēva naudu, es gada beigās atpirku vecās avīzes. Kopā ar savāktajiem kalendāriem tā radās jau kaut kas bibliotēkai līdzīgs. Tīrzas gada tirgū nopirku par savu kabatas naudu arī pirmo grāmatu – “Kārlis un Anniņa”¹⁴, toreiz ļoti populāro sentimentālo “ziņģi”. Šo grāmatīņas pirkumu tad arī uzskatu par pirmo pamatakmeni manai grāmatu krātuvei.”¹⁵

Darbs aptiekā, vaļasprieki

1876. g. par Tīrzas un Velēnas draudzes ārstu kļuva ļoti enerģiskais *Dr. med.* Aleksandrs Šummers (1839–1883), kas “strādāja neapnicis līdzcilvēku labā”¹⁶, negaidīdams īpašu pateicību. Viņš doktorātā iekārtoja nelielu lauku slimnīciņu, kur kā vienu no saviem pirmajiem pacientiem pieņēma četrpadsmitgadīgo Jāni Misiņu. Misiņš šo ārstu atcerējās ne tikai kā savu dzīvības glābēju (pirms Ziemassvētkiem veiktā operācija, kad slimās vietas tika izkodinātas līdz pat pašam kaulam, slimību apstādināja), bet arī kā cilvēku, ar ko viņš nostrādāja kopā piecus gan smaga darba, gan neatlaidīgas mācīšanās gadus.

Interesantas ir ārsta vecākās meitas atmiņas¹⁷ par “jauno latvieti”, kurš pēc operācijas dzīvoja ģimenē. Viņas raksturojumā zēns bijis kluss, kautrīgs, ļoti kaislīgs grāmatu lasītājs, uzcītīgs mācībās, ļoti labs zīmētājs, tik labs, ka tēvocis, Rīgas amatniecības skolas direktors, gribējis zēnu ņemt līdzī uz Rīgu tālākai izglītošanai, apbrīnojami izdarīgs, kurš pratis rūpīgi iesiet grāmatas un notis.

Par šo laika posmu savās atmiņās rakstīja arī Misiņš: “Kādu gadu mācījos pie *Dr. Šummera* aptiekāra praksi un paliku tur-

pat par aptiekāru. (...) Rītos, pirms vēl sanāca slimnieki no ārienes, man bija jāapkopj tie, kas atradās mājas slimnīcā, pēc tam līdz pusdienai daždien kādiem 20 un arī vairāk slimniekiem katram jāsigatavo zāles pēc 2–3 receptēm. Tad vēl pa vidu bija operācijas — pie lielākajām es hloroformēju — biju vienīgais asistents. (...) Bez visiem šiem galvenajiem darbiem bija vēl jāstrādā dārzā un pa naktīm pašam jālasa un jāmacās, it sevišķi latīņu valoda. Mana metode nu bija — vakaros jau apģērbties otrai dienai, lai rītā, līdzko modies, varētu būt bez kavēšanās gatavs, tad ņemt grāmatu un mācīties, līdz tā izšļūk no rokām un acis aizkrīt.”¹⁸

Laikā, kad latviešos spēcīgi auga etniskā apziņa un padziļinājās interese par savu kultūru, pamazām radās nesaskaņas starp patriotiski noskaņoto Misiņu Jāni, kā viņš, apliecinot savu etniskumu, parakstīja receptes, un ārstu vācieti. Tomēr “īstais iemesls no manas puses aiziešanai gan bija tas, ka biju iedomājies, gluži bez kādas skolas mācības būdams, tikai ar pašmācīšanos vien, ietikt augstskolā. Aizgāju gan, bet augstskolā tomēr netiku. Tā beidzās mani aptiekāra laiki, kurus pēc 40 gadiem atkal atjaunoju bēgļu laikmetā (1915. g.) Baltijas bēgļu apg.[ādāšanas] nodaļas aptiekā.”¹⁹

1881. g. pavasarī Jānis Misiņš atstāja aptiekāra darbu Velēnas slimnīcas aptiekā. Saglabājies *Dr. med.* Aleksandra Šummera 1881. g. 26. aprīlī rakstītais apliecinājums, ka J. Misiņš ir strādājis pie viņa par mācekli²⁰.

Neraugoties uz lielo darba slodzi aptiekā, Misiņš vēl paguva iegādāties un izlasīt visus pieejamos laikrakstus un grāmatas gan latviešu, gan vācu valodā. Šajā laikā viņš iepazinās arī ar Jura Alunāna (1832–1864), Krišjāņa Valdemāra (1825–1891) un citu jaunlatviešu darbiem.

Atsaukdamiem uz dažādos laikrakstos publicētajiem aicinājumiem meklēt un vākt tautasdziesmas, pasakas, teikas, mīklas un citus folkloras materiālus,

1878. g. rudenī Misiņu Jānis uzdrošinājās rakstīt "Tautas brālim" Kaudzītes Matīsam (1848–1926): "Man arī nu ir viena saujiņa tirmaliešu dziesmiņu līdz 200, bet nu nezinu, kur to varētu piesūtīt... (..) Tāpēc Jūs lūdzu, vai nevarētu es šīs dziesmiņas jūs [Jums] piesūtīt? — un kā? Vai pēc grāmatu valodas jeb arī īsteni tāpat Tirzas dialektā?"²¹ Un citā vēstulē: "No teikām un mīklām gan maz esmu sameklējis, laikam Tirzas apgabals tukšs no šās mantiņas, ja nu iespēja būs, tad lūkošu jūs [Jums] vēl piestellēt kādas no T: dziesmām, un tad arī pielikšu kādas mīklas un teikas."²²

Pateicoties Kaudzītes Matīsam, Misiņš sāka rakstīt folkloristam Fricim Brīvēmniekam (1846–1907) un sūtīt uz Maskavu savāktos materiālus par latviešu tautas tradicioņālo kultūru.

1878. g. publicists un folklorists Krišjānis Barons pārņēma Friča Brīvēmnieka iesākto latviešu tautas dziesmu vākšanas un kārtošanas darbu, kas tika veikts Maskavas Dabaszinātņu, antropoloģijas un etnogrāfijas draugu biedrības uzdevumā. Šajā sakarā viņš iepazīs arī ar J. Misiņa sūtītajām dziesmām un vairāk nekā 1000 Misiņa savāktos tautas dziesmu ievietoja "Latvju Dainās".

J. Misiņš uzskatīja, ka četrindīgās tautas dziesmas pēc satura sakārtojamas garākās virknēs, jo pretējā gadījumā tās tiek dziedātas bez iesākuma un bez gala. Uzņēmīgais Misiņš, iebraucis Rīgā, devās pie Barontēva šo jautājumu pārrunāt, tomēr atsauksmi priekšlikumam neguva, bet arī no sava uzskata neatkāpās, cerēdams kādreiz sakopot un izdot pats savu tautā dziedāto dziesmu krājumu.

Jau jaunībā Misiņš bija aizrautīgi darbīgs dažādās jomās. Viens no viņa vaļaspriekiem bija dziedāšana. 1880. g. vasarā kopā ar citiem jauniešiem Misiņu Jānis, dziedādams Tirzas draudzes jauktā kora tenoru grupā,²³ piedalījās latviešu 2. vispārīgos Dziesmu svētkos Rīgā.

Grāmatnieka gaitu sākums

Pārvarējis vilšanās sajūtu par to, ka augstskola gājusi secen, J. Misiņš, nepilnu gadu nostrādājis par pārdevēja mācekli Knapes veikalā Lejasciemā, atgriezās "Krācēs", kur iekārtoja grāmatu sietuvi. Jau kā bērns viņš aizrāvās ar grāmatu iesiešanu un ļoti rūpīgi iesēja vecos, apdriskātos kalendārus un stipri sabojātos laikrakstus, taču, lai amatu apgūtu profesionālāk un iemācītos visus iesiešanas smalkumus, Misiņš nolīga vietējo amata meistaru, agrāko Velēnas skolotāju Jāni Grīntālu. Darba bija tik daudz, ka vēlāk vajadzēja ņemt no Rīgas palīgu.²⁴ Jaunībā apgūtais grāmatsējēja arods lieti noderēja visu mūžu.

Misiņš jau no agras bērnības ne tikai vāca un krāja grāmatas, bet arī labprāt tās deva lasīt citiem. Jau 1880. g. savu grāmatu krājumu viņš pārvērta par atklātu bibliotēku apkārtnes iedzīvotājiem.

Šajā ziņā Misiņa paraugs bija Tirzas pagastskolas skolotājs, rakstnieces Tirmalietes (īst. v. Minna Dzelzkalne; 1876–1942) tēvs Andrievs Dzelzkalns (1840–1926), kurš "pirmais mēģināja Tirzā ierīkot bibliotēku. Tā pastāvēja bez oficiālas atļaujas. Kāds pulciņš interesentu maksāja rubli gadā, Dzelzkalns apgādāja par šo naudu grāmatas un deva lasīšanai. Viņa bibliotēkā bija kāds simts grāmatu".²⁵

Vēlāk Dzelzkalns savu krājumu atdeva Misiņam ar noteikumu, ka viņš ņems no katra lasītāja 30 kap. gada maksu. Apvienotais grāmatu krājums atradās Tirzas pagastskolā. Grāmatu izsniegšana notika svētdienās, reizēm darbdienās vēl vakaros. Tika izveidota arī lasītāju reģistrācijas burtnīca²⁶, kurā ierakstīja, kad, kam, kas un reizēm arī uz cik ilgu laiku izsniegts.

1880. g. 15. oktobrī laikrakstā "Balss" publicēja Krišjāņa Valdemāra rakstu "Grāmatu krātuves kā tautas gara modinātājas", kurā bija uzsvērts, ka „īpašas grāmatu krātuves (bibliotēkas) mūsu laikos (...) ir it ļoti vajadzīgas, un jo vairāk tādas krātuves ir ietaisītas,

Jānis Misiņš (pa kreisi) ar brāli Andreju Misiņu [ap1893. g.] Pēterburgā. Fotografārs Aleksandrs Semeženko

jo labāki tās izpilda savu dižano uzdevumu, tautas garu atsavināt un attīstīt”.²⁷

Šis raksts ļoti sasaucās ar Misiņa paša pārliecību, un bija izšķirošais pamudinājums, lai apzinātos, kas ir viņa īstais dzīves aicinājums. Lai gūtu atbildes uz dažādiem jautājumiem bibliotēkas sakarā, Misiņš uzsāka saraksti ar K. Valdemāru.²⁸ Valdemārs uzmodinošās vēstulēs ne tikai deva praktiskus padomus, bet arī par brīvu atsūtīja vairākas savas grāmatas. Viņš arī norādīja, ka, lai varētu ierīkot atklātu lasāmu bibliotēku, vajadzīga administratīvo iestāžu atļauja.

1885. g. bija ļoti nozīmīgs Jāņa Misiņa dzīvē. Šajā gadā viņš kļuva par pilntiesīgu “Krāču” saimnieku, apprecējās ar Annu Jaunzemi (1865–1928) un galvenais, pēc vairāk-kārtējas lūgumu rakstīšanas beidzot 1885. g. 7. septembrī (p.v.st.), 19. septembrī (p.j.st.), saņēma gubernatora atļauju (Nr. 11363) atvērt bibliotēku:

“No Vidzemes gubernatora uz lūgumu tā pie Tirzas valsts, Valkas apriņķī pierakstīta zemnieka Jān Misiņ, caur šo tiek zināms darīts, ka viņam tiek atļauts atklāt Tirzas muižā lasāmu bibliotēku, ar to nepārgrozāmu nosacījumu, ka lai viņš pats būtu par atbilstošu personu tai, un neatdotu šās atbildības citai personai bez gubernas pārvaldes atļaujas, un ka atļauja grāmatu tirgotavas atklāšanai kopā ar šo bibliotēku seko no Vidzemes gubernas pārvaldes.”²⁹

Tāpat — Misiņa bibliotēka ir dibināta 1885. g. 19. septembrī. J. Misiņa krājumā ap šo laiku, spriežot pēc ierakstiem paša sastādītajā “Rādītājā par Krāces J. Misiņa Grāmatu krātuvi”,³⁰ ir 782 dažāda satura grāmatas 500 sējumos (kopsējumos). Tiesa, pirmās divas ailītes atstātas tukšas³¹, jo Misiņš ar pirmo kārtas numuru gribēja ierakstīt Ernsta Glika (*Glück*) (1652–1705) tulkotās Bībeles pirmizdevumu (1685–94) un 1586. g. iespiesto luterāņu katķismu, ko tajā laikā savā īpašumā vēl nebija dabūjis. Vēlāk, kad pirmo Bībeli Misiņš ieguva, to reģistrēja ar 1. inventāra numuru (izņēmuma kārtā arī elektroniskajā katalogā tā ievadīta ar pirmo numuru).

Pēc satura grāmatas vairāk bija zinātniska rakstura, nevis domātas vienkāršai izklādei. Protams, vispirms tas liecina par paša Misiņa literāro gaumi un interesēm. Atrodami jau toreiz diezgan reti izdevumi, piem., Gotharda Frīdriha Stendera (*Stender*) (1714–1796) “Augstas Gudrības Grāmata” (1796), “Lettische Grammatik” (1783), “Lettisches Lexikon” (1789), Garlība Merķeļa (*Merkel*) (1769–1850) u.c. grāmatas, “Latviešu Avīžu” iesējumi u.c.

Lejasciems

Lai papildinātu un uzturētu bibliotēku, vajadzēja līdzekļus, tāpēc 1892. g. Misiņš ar visu bibliotēku un sietuvi no “Krācēm” pārcēlās uz rosīgo Lejascienu. Tolaik Lejasciems bija draudzes centrs un plaukstošs amatniecības, tirdzniecības un satiksmes centrs, kurā

darbojās vairāki rūpniecības uzņēmumi un dažādas biedrības.

Pateicoties sava labvēļa Valkas II iecirkņa zemnieku lietu komisāra Jūlija Kalēja-Kuzņecova (1843–1905) palīdzībai, jaunais censonis dabūja grāmatu tirgotavas koncesiju. Vēlāk atmiņās Misiņš rakstīja, ka īstajā laikā atvēris veikalu, jo Vidzemes konsistorija tolaik likusi iespiest jaunas dziesmu grāmatas. Viņš ņēma Rīgā tieši no spiestuves grāmatas loksnes, pats iesēja un pārdeva gan savā veikalā, gan izvadāja tās pa gada tirgiem, tā gūdam labu peļņu. Turklāt, tas bija rusifikācijas laikmeta sākums, kad skolas vajadzēja apgādāt ar jaunām mācību grāmatām, sienas kartēm u.c. mācību līdzekļiem. Arī šos izdevumus viņš ņēma no spiestuvēm neiesietus, pats iesēja grāmatas, pats uz audekla vilka kartes. Vislabākā peļņa tomēr radās, apgādājot pagasta valdes un tiesas ar kancelejas grāmatām, formulāru blankām, aktu vākiem utt.

Kad 1896. g. Krievijas tronī uzkāpa jaunais ķeizars Nikolajs II (1868–1918), visām iestādēm vajadzēja jaunā ķeizara ģimenes. Vidzemes gubernators ar apkārtrakstu bija noteicis, ka ģimenes pērkamas Rīgā. Bet Misiņa labvēlis Kalējs-Kuzņecovs sava iecirkņa iestādēm ieteica Nikolaja ģimenes iegādāties Lejasciemā. “Ģimenes es saņēmu tieši no Pēterpils, zeltītos rāmjus izgatavoju pats. Pie Neldnera [Rīgā] ierāmēta ģimete maksāja 12 rubļus, es pārdevu par 10 rubļiem, un ir tad vairāk kā puse man atlika tīras peļņas.”³²

Rīga

Pēc neveiksmīga mēģinājuma apmesties Cēsīs, 1906. g. pavasarī J. Misiņš no Lejasciema pārcēlās uz Rīgu. Šajā laikā grāmatu krājums jau pārsniedza 5 000 sējumu. Daļu grāmatu viņš novietoja jaunuzceltajā “Krāču” mājā, daļu atveda uz Rīgu, kur Kārļa ielā 27 (tagad 13. janvāra iela) izvietoja gan bibliotēku, gan iekārtoja grāmattirgotavu un sietuvi. Nelielais, šaurais namiņš piederēja Sv. Jura

4 Ceļojumā pa Vakar Eiropu 1900.

Jānis Misiņš ceļojumā Rietumeiropā.
1900. Fotografēts nezināmā

hospitālim. Pirmajā gadā Misiņš bija spiests lūgt pazemināt īri, jo pretējā gadījumā veikals būšot jāslēdz. Lūgumu ievēroja, un uz vienu gadu samazināja īres maksu par 100 rubļiem.³³

Grāmatu veikalu J. Misiņš iekārtoja, nopērkot Kalniņa un Deičmaņa likvidētā uzņēmuma grāmatas. Vēlāk, ap 1908. g., radās izdevība no kāda bankrotējuša tirgotāja un izdevēja atpirkt nelielu veikaliņu Torņakalnā, Vecā Jelgavas ielā 56a un iekārtot “filiāli”. Tomēr J. Misiņš saprata, ka ar grāmatu tirdzniecību Rīgā peļņu negūs — “..drošākais pamats bija un palika sietuve”.³⁴ Neskatoties uz grūtībām, viņš turpināja visu brīvo naudu un laiku ieguldīt savā grāmatu krātuvē, cenzdamies to papildināt.

Pirmais pasaules karš izjauca iecerēto,

*Jānis Misiņš ar sievu Annu ceļojumā
 [1898. g. vasarā]. Fotografāns nezināms*

un 1915. g. bija jāslēdz grāmatveikals un sietuve. Radās problēmas ar bibliotēkas nosargāšanu. Vairākās avīzēs³⁵ parādījās raksti, kuros bija izteikts aicinājums ziedot līdzekļus Misiņa bibliotēkas glābšanai. Tomēr labā gribā tikai sagādāja J. Misiņam nepatīkšanas, un viņš bija spiests publicēt paziņojumu,³⁶ kurā norādīja, ka sakrātā bibliotēka ir viņa personiskais īpašums, par kura turpmāko likteni arī pašam jā rūpējas, tāpēc ar pateicību atraida katru pabalstu. Daļa bibliotēkas grāmatu, iesaiņotas kastēs, tika nogādātas Sv. Jura hospitāļa pagraba telpās. Taču arī tas nebija droši, tāpēc vienu brīdi J. Misiņš apsvēra rakstnieka Linarda Laicena (1883–1937)³⁷, kurš tobrīd darbojās Maskavas Latviešu bēgļu apgādāšanas Centrālkomitejā par Kultūras biroja Arhīvu nodaļas vadītāju, ierosinājumu evakuēt bibliotēku uz Maskavu. Tomēr pēc šaubām un dažādiem minējumiem J. Misiņš palika Rīgā un savu bibliotēku ne

tikai nosargāja, bet arī kvalitatīvi un kvantitatīvi papildināja.

1919. g. sākumā J. Misiņš ar bibliotēku pārcēlās uz Skolas ielu 25, kur noīrēja divus dzīvokļus. Vienā dzīvoja pats, otrā iekārtoja bibliotēku. Vēlāk radās iespēja papildus izīrēt pagraba dzīvokli. Uz Rīgu pārveda arī grāmatas no "Krācēm". Tomēr daļa grāmatu vēl atradās Izglītības ministrijas un Valsts statistikas pārvaldes telpās. Skolas ielā 25 bibliotēka atradās līdz pat 1927. gadam. Lasītāju skaits, kaut arī apkalpošana notika tikai brīvajā laikā no rītiem un vakaros, tomēr strauji pieauga. Šajā periodā labs palīgs bibliotēkas kārtošānā un bibliogrāfiskajā darbā bija dzejnieks Pēteris Ērmanis (1893–1969).

Bibliotēkas uzturēšana un papildināšana prasīja lielus līdzekļus, ko, protams, viens cilvēks nespēja sarūpēt. Palīdzība nāca gan no Rīgas skolotāju grupas, gan no Kultūras fonda. Pēc Kārļa Egles ierosinājuma Kultūras fonds 1923./24. budžeta gadā piešķīra Ls 2000,- bibliotēkas iekārtai un paplašināšanai un 1924./25. budžeta gadā Ls 2000,- tās uzturēšanai.³⁸

Misiņš kā grāmatizdevējs

"Bet – neba veikalnieks var pelnīt vien un nekā nezaudēt! Ar Vecgulbenes grāmatu tirgotāju Jāni Ozolu (1859–1906) mēs bijām sadraudzējušies un labi sapratāmieš; sagudrojām paši izdot Vecpiebalgas skolotāja Pauliša³⁹ sastādītu krievu valodas mācības grāmatu, lai labi nopelnītu arī kā izdevēji. Bet — mēs bijām pārspekulējušies: šo grāmatu nevienā skolā neieveda, un tā palika mūsu veikalu plauktos guļot."⁴⁰

Neskatoties uz pirmo neveiksmi, J. Misiņš neatmeta domu par grāmatu izdošanu. Kopā ar jauno skolotāju Ermani Pīpiņu-Vīzuli (1873–1927) radās doma latviešu valodā laist klajā periodisku rakstu krājumu. Sekoja sarakstīšanās⁴¹, tomēr drīz vien viņš saprata, ka, darbojoties dažādos virzienos, pietrūks laika, spēka un naudas. No ieceres nācās atsāties.

Tas gan nenozīmēja, ka Misiņš pavisam atteicās no izdevējdarbības. Lejasciemā viņš izdeva sava mīlotā brāļa, skolotāja un tulko-tāja Andreja Misiņa (1868–1894) no vācu valodas tulkotos stāstus — J. O. Hansena “Nakts ārprātīgo namā”, P. G. Heimsa “Kapa akmins” u.c.

Ar Tirmalietes stāstu “Eņģelis” (1908) Misiņš aizsāka mazo stāstiņu sēriju — “Jau-nības rakstu virkne”, kurā pavisam iznāca pieci darbi.

Tomēr zināmas grūtības sagādāja gan īsu, gan garāku stāstiņu izdošana. 1910. g. aprīļa vēstulē Tirmaliete rakstīja: “Par honorāru mums tā zināšana tāda: 10 rubļus par loksni biju mierā par tiem saviem ma-ziem stāstiņiem, bet kad nu tagad lielāks tas stāsts, vai tad lūdzu nevarētu dot lielāku arī to maksu!? — Jūsu skādes jau es arī gan negribu! — Darāt nu pēc sirds apziņas — pelnījiet Jūs paši un dodiet man ar!”⁴²

Misiņa vēlme bija laist klajā vecu latviešu grāmatu sēriju jaunā iespiedumā zem vispārēja nosaukuma “Vecs zelts”. Lai uzzinātu, cik lielā metienā izdevumu apgādāt, viņš ievietoja avīzēs un žurnālos aicinājumu⁴³ parakstīties un iesūtīt naudā vai pastmarkās 1 rubli 50 kapeikas līdz 1914. g. 1. aprīlim. Bija iecerēts iesākumā izdot “Augstas gudrības grāmatu” un Valdemāra “300 stāstus...”, tālāk pēc lasītāju pieprasījuma.

1914. g., kad jau sāka drukāt sērijas pirmo darbu, Misiņš izdomāja nomainīt vispārējo nosaukumu “Vecs zelts”, jo “tas esot dzejiski un nopietniem rakstiem nepiemērots nosaukums”.⁴⁴ Minēdams dažādus varian-tus, viņš lūdza padomu draugam Teodoram Zeifertam (1865–1929). Sēriju nosauca par “Vecu latviešu rakstu bibliotēku”. Pirmā un arī pēdējā publicētā grāmata bija “Aizkrauk-les un Rīmaņa muižas zemnieku tiesa, dota no Kārļa Fridriha Šulca, 1764”. Līdzekļu trū-kuma dēļ labi iesāko pasākumu pēc kara ne-varēja turpināt.

J. Misiņa nopelns bija tas, ka viņa izdevumā pirmo reizi latviešu valodā iznāca

Morisa Meterlinka (*Maeterlinck*) “Monna Vanna” (1909), Čarla Dikensa (*Dickens*) “Olivers Tvists” (1910), Ļeva Tolstoja “Kaza-ki” (1910), M. Jokaija “Zilacīte” (1911) u.c. darbi.

1936. g. 8. aprīlī Iekšlietu ministrijas Rīgas Prefektūras Ārējā nodaļa apstiprināja, ka tai nav iebildumu pret pieteikto izdevniecību — “J. Misiņa izdevniecība”, atrašanās vie-ta Rīgā, Skolas ielā Nr. 25, dz. 28, īpašnieks Latvijas pavalstnieks Jānis Misiņš, atbildīgais vadītājs pats īpašnieks.⁴⁵ Pagaidām gan nav citu norāžu, ka izdevniecība reāli šajā laikā darbojusies.

Latviešu Rakstniecības rādītājs

Jānis Misiņš latviešu kultūras vēsturē ie-gājis ne tikai ar savu bibliotēku, bet arī ar pir-mo latviešu bibliogrāfijas kapitāldarbu “Latviešu rakstniecības rādītāju”. Viņu pamatoti var uzskatīt par latviešu zinātniskās bibliogrā-fijas pamatlicēju.

Spriežot pēc Misiņa vēstules skolotājam un rakstniekam Ernestam Dinsbergam, bib-liogrāfiskais darbs bija aizsākts jau “Krācēs”. 1891. g. 28. martā viņš rakstīja: “Esmu ie-sācis strādāt pie kāda vispārīga Latv.[iešu] grāmatu rādītāja, un jo vairāk ar to nodar-bojos, jo plašāk šis darbs parādās. Gribu katru grāmatu jo sīki apzīmēt — oriģināla sacerētāju — kādā valodā — pārcēlēju — apgādnieku utt., līdz ar īsu pārspridumu par katru gr.[āmatu] un, ja būtu iespējams, ar īsām biogrāfiskām ziņām par mūsu tautas rakstniekiem.”⁴⁶ Tomēr drīz vien nāca atklās-me, ka tik plaši iecerētu darbu nevar paveikt viens cilvēks, tāpēc Misiņš bija spiests atteikties no anotācijām un rakstnieku biogrāfijām.

Kas ierosināja vienkāršo lauku entuziastu bez oficiālas izglītības ķerties pie tik gran-dioza darba? Laikam jau tie bija pašmācībā iepazītie un izstudētie K. Barona un Kārļa Eduarda Napjerska (*Napiersky*) (1793–1864) literatūras rādītāji⁴⁷ un lielā vēlēšanās kaut ko līdzīgu sarakstīt arī latviešu valodā

par latviešu izdevumiem. No visiem līdz tam izdotajiem grāmatu rādītājiem par pareizu viņš atzina tikai Napjerska *“Chronologischer Conspect der Lettischen Literatur...”* (1831–1869)⁴⁸.

Sākotnēji ne Latviešu grāmattirgotāju un izdevēju biedrība, ne sabiedrības atbalsts nebija labvēlīgs. Tikai pateicoties J. Misiņa neatlaidībai, pašaieliedzībai un spējai pārliecināt par darba nozīmīgumu, izdevās iesākt pabeigt.

J. Misiņš gribēja izdot pilnīgu latviešu rakstniecības rādītāju vienā sējumā. Ar nosaukumu *“Vispārīgs Latviešu Rakstniecības Rādītājs (1586–1910) parauga loksnes nodrukāja 1910. g., taču Pirmais pasaules karš pārtrauca iecerēto darbu. Jau 1910.–1914. gadā iespiesto 1. daļu Latviešu grāmatu tirgotāju un izdevēju biedrība izdeva tikai 1924. g. Tajā reģistrētas latviešu valodā no 1585.–1910. g. izdotās vispārēja rakstura un zinātniskās grāmatas. Būdam ļoti prasīgs ne tikai pret citiem, bet arī pret sevi, rakstot rādītāja priekšvārdu 1923. g. decembrī, J. Misiņš jau norādīja uz galvenajām rādītājā pieļautajām kļūdām un trūkumiem. Bet pats arī atzina, ka, “lai cik kļūdaini nu arī šis rādītājs nebūtu, tas tomēr noderēs kā materiālu sakopojums un pirmais palīgs katram grāmatniekam, līdz tiksims pie labāka un pilnīgāka”⁴⁹.*

Otrā daļa, kas aptver daiļliteratūru un mākslu (1585–1925), iznāca Kultūras fonda apgādībā 1937. g. 1500 eksemplāru tirāžā⁵⁰. Priekšvārdā Misiņš paskaidroja: *“Lai būtu vienādība, tad arī šī daļa, līdzīgi pirmajai, iespiesta vecajā rakstībā un gotu burtiem.”⁵¹*

J. Misiņš bija iecerējis izdot arī rādītāja 3. un 4. sējumu. Trešajā sējumā bija paredzēts iekļaut periodiskos izdevumus un kalendārus latviešu valodā, bet ceturtajā sējumā — 1. un 2. sējuma papildinājumus. Šo ieceri diemžēl viņam neizdevās īstenot.

Darbu turpināja Latvijas Akadēmiskā bibliotēka. Misiņa ieceri par latviešu periodisko

izdevumu bibliografēšanu īstenoja laikā no 1975. līdz 1995. g. Materiālu apkopoja un izdeva četros sējumos, un tas hronoloģiski aptver laiku no 1768. līdz 1945. g.

Misiņa ideju par *“Latviešu rakstniecības rādītāja”* papildināšanu īstenoja laikā no 1993. līdz 1998. g. Bibliogrāfiskais pētījums *“Latviešu rakstniecības rādītājs: J. Misiņa “Latviešu rakstniecības rādītāja” 1. un 2. sējuma papildinājumi (1585–1919) un 1. sējuma turpinājums (1911–1919)”* kopā ar atsevišķi izdoto *“Nosaukumu palīgrādītāju”* papildina un turpina Misiņa aizsākto darbu.

Bibliogrāfiskajā izdevumā *“Latviešu kalendāri, 1758–1919: bibliogrāfisks rādītājs”* trijās daļās apkopoti grāmatu, piezīmju un kabatas kalendāri latviešu valodā, kuri atbilstošajā laika posmā izdoti gan Latvijas teritorijā, gan ārpus tās. Šī bibliogrāfija noslēdz Jāņa Misiņa uzsāktā *“Latviešu rakstniecības rādītāja”* bibliogrāfisko izdevumu virkni.

Jāņa Misiņa raksti, referāti

Līdztekus lielajam bibliogrāfiskajam darbam Jānis Misiņš sastādījis arī vairākas nelielas bibliogrāfijas, piem., Jana Jansona-Brauna (1872–1917),⁵² Ausekļa (1850–1879),⁵³ Krišjāņa Valdemāra⁵⁴, latviešu laikrakstu un žurnālu rādītāju⁵⁵ u.c. Kopā ar rakstnieku P. Ērmani Misiņš sarakstīja Jāņa Raiņa-Pliekšāna (1865–1929)⁵⁶ pirmo bibliogrāfiju, par kuru Rainis esot izteicies ļoti atzinīgi.⁵⁷

Misiņa grāmatu un literatūras pētnieka rūpīgo darbību labi raksturo viņa literatūrvēsturiskais un bibliogrāfiskais pētījums *“Jēkabs Zvaigznīte-Šterns”⁵⁸* un apcerējums *“Marija Pēkšēna, tautiskā laikmeta rakstniece”⁵⁹*.

Raženā bibliogrāfa un pētnieka radošais gars izpaudās arī publicistikā. Bez jau minētā pirmā rakstiņa par tautas dziesmām un vēlāk pārdomām par pilnīgas latviešu bibliotēkas nodibināšanu, viņš sarakstījis ap 80 dažādu rakstu par grāmatniecības, literatūras, mūzikas, teātra vēstures un citiem kultūras vēstures jautājumiem. Daudzus rakstus Mi-

siņš publicējis ar pseidonīmu "Aizkrācnieks". Svarīgākie raksti grāmatniecības jautājumos publicēti J. Misiņa Izlasē⁶⁰, piem., "Vecākais kalendārs latviešu valodā", "Latviešu teātra izrāde priekš simts gadiem", "Īss apskats par grāmatspiestuvēm Latvijā no spiestuvju sākuma līdz tautiskam laikmetam", "Kārlis Stālbergs", "Brāļi Buši", "H. Alunāna veikala 50 gadu darbība" un citi.

Rakstu tematika tiešām ir ļoti daudzveidīga — "Piestas, rokas dzirnavas, dažādi ēdieni"⁶¹, "Vācu grāmatnīca — *Deutsche Bücherei* Leipciģā"⁶², "Stendera pasaku pirmais izdevums"⁶³, "Rīgas pilsētas bibliotēka. 1524.–1924."⁶⁴, "Kārlis Konstantīns Kraukliņš"⁶⁵, "Baumaņu Kārļa kompozīcijas un J. Cimzes Dziesmu rotas"⁶⁶, "Dienu vārdi un vārda dienas"⁶⁷, "Gētes balādes "Erlkönig" tulkojumi"⁶⁸ un daudzi citi.

J. Misiņa rokrakstu fondā saglabājušies viņa savāktie materiāli par Tirzu⁶⁹, Lejasciemu⁷⁰, Lintenes meitu skolu⁷¹, brāļu draudzes vēsturi⁷² u.c.

J. Misiņš piedalījās arī vairāku rakstnieku, piem., Māteru Jura (1845–1885), Jāņa Poruka (1871–1911), Andreja Pumpura (1841–1902) u.c. kopoto rakstu rediģēšanā, sakārtošanā un komentāru rakstīšanā. A. Pumpura rakstu trešā izdevuma priekšvārdā literatūrvēsturnieks Roberts Klaustiņš (1875–1962) rakstīja: "Tekstu izrakstus laipni uzņēmas mūsu pazīstamais bibliofils Misiņš, kas rūpīgi tos sakrājis, izrakstījis un katru rindiņu visos izdevumos un pirmavotos salīdzinājis. Viņa precīzais, tīri akadēmiskais darbs ietverts otra sējuma piezīmēs, kas sniedz lasītājam uzticamas ziņas par teksta variantiem, kombinācijām, pārgrozījumiem, labojumiem un pat kroplojumiem. Cerēsim, ka lasītājs pratīs cienīt šādu pirmo paraksteni latvju literatūras zinātnē."⁷³

20. gs. 20. gados J. Misiņš ļoti aktīvi iesaistījās bibliotekāru izglītošanas darbā. Viņš piedalījās bibliotekāruursos un 1. bibliotekāru kongresā un nolasīja referātus par Latvijas grāmatniecības jautājumiem⁷⁴, bib-

liotekāru pienākumiem, latviešu grāmatniecības attīstību, bibliotēku darbības metodēm⁷⁵, latviešu grāmatniecības attīstību⁷⁶ u.c. Galvenās J. Misiņa paustās atziņas savu aktualitāti nav zaudējušas arī šodien — lasītāji ir jāaudzina, jāiemāca lielāka cieņa pret grāmatu; bibliotēkas ir lasītāju dēļ, bet ne lasītāji bibliotēku dēļ, tomēr arī lasītājiem ir jāpilda bibliotēkas noteikumi; visprogresīvākā lasītāju apkalpošanas metode ir brīva pieeja grāmatu plauktiem, taču šī sistēma jāievieš pakāpeniski, audzinot lasītājus.⁷⁷

Bibliotekāru biedrības pasākumos J. Misiņš asi runāja arī par literatūrvēsturnieka Alfrēda Gobas (1889–1972) "nepareizībām un sagrozījumiem (īstenībā — par meliem un faktu un datu viltojumiem) rakstos par brāļiem Kaudzītēm, Kr. Valdemāru, J. Jansonu-Braunu"⁷⁸ u.c.

Laikabiedri atcerējās, ka "Misiņš bija ārkārtīgi karsts patiesības meklētājs — lieliskas, asprātībām bagātas bija viņa runas Rakstnieku Savienības 1940./41.g. referātu vakaros..."⁷⁹

Savu aso dzīves, literatūras un faktu uztveri aprīņojamas enerģijas pilnais grāmatnieks saglabāja līdz pat pēdējiem dzīves gadiem. Viņa pēdējo rakstu "Rakstīts stāv..."⁸⁰ — par kļūdām un nepareizībām latviešu enciklopēdiskajos izdevumos — nopublicēja 1944. g. maijā.

Šis tas par Jāņa Misiņa raksturu

Par šī rakstura īpašību atveidojumu dažādās laikabiedru atmiņās varētu uzrakstīt romānu. Kādiem gan epitetiem viņš nav atēlots! Fanātiķis, grāmatu krājējs, meklētājs, vācējs, izpalīdzīgs, neatraidošs, dziļi jūtīgs, īpatna, interesanta personība, liels savādnieks, ar visu neapmierināts, īgna, ārēji dusmīgs, mīl šķendēties, „grāmatu mīlestības simbols"⁸¹ utt. Arī par Misiņa grāmatu krājēja dabu ir daudz dažādos avotos publicētu atmiņu.⁸² Atmiņas reizēm ir zobgalīgas, reizēm pat skaudīgas, bet nenoliedzami visās pausta liela aprīna un cieņa paveiktajam darbam.

Vērtējot J. Misiņa 40 gadu darbību grāmatu krāšanas darbā, literatūrzinātnieks Antons Birkerts (1876–1971) uzsvēra, ka viņš ir strādājis „ar apbrīnojamu mīlestību, ideālismu un dzelzs neatlaidību”.⁸³ “Cirkulēja baumas, ka Misiņš liels savādnieks: uzbrūkošs, ietiepīgs, strīdīgs, ass, untumains, nepiekāpīgs. (...) Pa daļai uztvēra viņa personību arī no jocīgās puses. Sevišķu iemeslu tam deva viņa fanātisms grāmatu vākšanā. Misiņš mēdza ierasties visur, kur vien varēja cerēt dabūt kādu grāmatu materiālu. Te viņš ieradās dažā laikraksta redakcijā parakņāties pa plauktiem, te atkal pie viena otra paziņas privātās bibliotēkas. Un kad viņš ko sev derīgu ieraudzīja, tad to viņš ar apbrīnojamu neatlaidību pūlējās dabūt savā īpašumā. Un viņa pūlēm bija sekmes — viņa neatlaidībai bija grūti pretoties. (...) Ja gadījās lasīt kur sludinājumu, ka pārdodama kāda veca bibliotēka, tad interesenti, kas ieradās pirkt, vispirms apjautājās: vai Misiņš neesot bijis? Dabūjuši zināt, ka viņš bijis, tie palika kā ar ūdeni aplieti: tad nebija vairs vērts rakņāties — vislabākais jau bija prom!”⁸⁴

Tomēr visi arī atzīst J. Misiņa galvenās rakstura īpašības — mērķtiecību, neatlaidību mērķu sasniegšanā, zinātkāri, augstu prasīgumu pret sevi un citiem, apbrīnojamu entuziasmu un nesalaužamu ticību savam ideālam, nerimstošu darbīgumu, apbrīnojama enerģiju.

Rīgas Latviešu biedrības bibliotēka

1911. g. teologs un literāts Voldemārs Maldonis (1870–1941), kurš strādāja Rīgas Latviešu biedrībā par Zinību komisijas priekšnieku, uzaicināja Jāni Misiņu iestāties biedrībā un uzņemties RLB Zinību komisijas bibliotēkas pārziņa pienākumus. 1911. g. 19. oktobrī Vidzemes gubernators izdeva apliecību⁸⁵, ka Rīgas Latviešu biedrība savu biedru vajadzībām drīkst atvērt bibliotēku un zemnieks Jānis Jēkaba dēls Misiņš ir tās atbildīgais pārzinis, kurš savu atbildību ne-

drīkst nevienam atdot bez gubernas priekšnieku atļaujas.

“Ko biedrības runas vīri sprieda un darīja, tas mani nekad nav interesējis, bet ja kur jārūpējās par grāmatām, tad to daru ar mīlu prātu. Kārtojot šo bibliotēku, man pamazām radās doma, ka man savu privāto krātuvi nekad neizdosies savākt tik pilnīgu, kā tas iespējams kādai sabiedriskai organizācijai, kuras rīcībā ir plašāki līdzekļi un kura var reflektēt arī uz atsaucību no izdevēju puses u.t.t.”⁸⁶

Strādājot bibliotēkā, J. Misiņš veidoja RLB ZK bibliotēkas “Izejošu rakstu rādītāju”⁸⁷, kurā fiksēti no 1912. g. marta līdz 1915. g. 28. martam izsūtītie lūgumi vai pateicības. Pārsvārā tie ir lūgumi piesūtīt bibliotēkai grāmatas, periodiku, atklātnes u.c. materiālus, piem., Kaudzītes Matīsam Vecpiebalgā — “Lūgums atsūtīt agrāko gadu laikrakstus un, ja iespējams, dāvināt bibliotēkai kādas gr.[āmatas] un laikrakstus”; J. Ozola gr. veikalam Cēsīs “Otrreizējs lūgums piesūtīt bibliotēkai savus izdevumus”; P. Jurjāna kungam “Lūgums dēļ ziņām par latviešu operas gaitu — mākslinieku fotogrāfijām, afišām utt.”; Fotogrāfam Rieksta kungam “Lūgums dēļ aktieru fotogrāfijām priekš teātru vēstures” u.c. Tomēr ir arī dažas pateicības par jau atsūtīto, piem., K. Bērziņa gr. veikalam Rīgā, A. Jurjāna kungam Harkovā, P. Viļumsona kungam Jelgavā u.c.

Tomēr nereti, sūtot grāmatas, autori norādīja, ka minētos darbus sūta nevis RLB bibliotēkai, bet gan paša Misiņa privātajai bibliotēkai.

Vērojot latviešu periodisko izdevumu un grāmatu samērā straujo pieaugumu, Misiņš bieži prātoja, ka viena cilvēka spēkos nav aptvert un sakrāt visu izdoto, izveidot nacionālu grāmatu krātuvi. Viņš saprata, ka to var izdarīt tikai sabiedriska organizācija ar visas sabiedrības atbalstu. Tāpēc 1912. g. 18. februārī (2. martā) vienlaikus trijās avīzēs — “Dzimtenes Vēstnesī”, “Latvijā” un “Rīgas Avīzē” J. Misiņš, RLB Zinību komisijas bibliotekārs, publicēja rakstu: “Kā nodibinā-

sim pilnīgu latviešu bibliotēku” — pirmo aicinājumu izveidot “latviešu centrālbibliotēku”, “pilnīgu latviešu grāmatu krātuvi”. Par šādu bibliotēku veidot viņš iesaka Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas bibliotēku, kurā savāko krājumu vajadzētu tikai pastāvīgi papildināt, kopt un vairot. Bet, laikam saprazdams, ka diez vai ierosinājums gūs atsaucību, rakstu nobeidza ar jautājumu: “Jeb vai tas laiks vēl nav atnācis, un es nebūtu runājis istā brīdī un īsti vietā?”⁸⁸

Misiņa rakstam atsaucības nebija. Bet tas vēl vairāk nostiprināja viņā pārliecību, ka savu privāto krātuvi nedrīkst pamest novārtā, un jāziedo visas pūles un līdzekļi tās papildināšanai.

Ir saglabājies, gan bez datuma, bibliotekāra J. Misiņa rakstīts priekšlikums “Rīgas Latviešu biedrības Priekšniecībai”⁸⁹ ar atgādinājumu, ka nepieciešams bibliotēku izvietot “noderīgākās”, bibliotēkai “cienīgās” telpās. Galvenais pārvietošanas iemesls — “lielais tveicējošais karstums, kas nāk caur grīdu no apakšā esošām apkurināšanas telpām, ko nav iespējams mazināt, pat ja būtu iespējams dien un nakti logus vaļā turēt. Caur lielo karstumu grāmatu lapas, sevišķi jaunāko laiku celulozes laikraksti ar laiku sadrups miltos”. Kā otru iemeslu viņš min bibliotēkas atrašanās vietu — esošā telpa esot kā noliktava un nav piemērota bibliotēkai, uz turieni nevar vest ārzemju kolēģus un viesus. Jau šajā priekšlikumā redzams, ka Misiņam rūp ne tikai krājuma drošība un saglabātības kvalitāte, bet arī lasītāju ērtības. Viņš ierosina lasītavā uzstādīt „mūsu atklātības darbinieku bistes, ģimenes, Latvijas kartes utt.”, lai varētu cienīgi līdzināties citu valstu zinību bibliotēkām.

Rīgas Latviešu biedrības bibliotēka pastāvēja līdz 1940. g. Tā gada 31. jūlijā “atvaļinātais Rīgas pilsētas bibliotekārs” Jānis Misiņš norūpējies rakstīja iesniegumu Sabiedrisko lietu ministrijai par bijušo Rīgas Latviešu biedrības bibliotēku. Viņš uzsvēra, ka “bibliotēka ir zinīsiem mērķiem veidota

grāmatu krātuve (..), kas nav pievienojama — sakausējama ar kādu jau pastāvošu bibliotēku (..). Vispārīgi nav lietderīgi vienā vietā turēt vairākus grāmatu komplektus, bet vairākās vietās — ja viens krājums iet bojā caur nelaiemes gadījumu, tad atliek vēl otrs un trešais.”⁹⁰ [pasvītr. — G.J.]

Valsts bibliotēka un arhīvs

Latvijas Padomju valdības izdots dekrets noteica Latvijas Valsts bibliotēkas un arhīva izveidošanu. 1919. g. sākumā padomju valdība iecēla J. Misiņu par Latvijas arhīva pārzini. Tā kā arhīvs un Centrālā bibliotēka saskaņā ar dekretu bija nedalāma vienība, tad Izglītības ministrija 1919. g. 1. septembrī izdeva rezolūciju Nr. 490,⁹¹ kurā teikts, ka no 1919. g. 1. septembra J. Misiņš tiek iecelts par Valsts bibliotēkas pārzini ar visiem likumā paredzētiem pienākumiem un tiesībām.

Jau pirmajās darba dienās Izglītības ministrijas Arhīvu, bibliotēku un muzeju nodaļas vadītājs Kārlis Straubergs (1890–1962) komandēja Jāni Misiņu nodaļas uzdevumā uz Jelgavu “grāmatu un arhīvu nokārtošanas dēļ”⁹². Patiesībā varam tikai minēt, ko īsti nozīmēja šī “nokārtošana”.

1919. gada 11. septembrī izglītības ministrs Kārlis Kasparsons (1865–1962) uzdeva Misiņam un Fišeram pārņemt no lekšlietu ministrijas māju Jaunā ielā 26 ar visu inventāra sarakstu⁹³.

Jāņa Misiņa rokkrastu fondā Misiņa bibliotēkā saglabājies ar paša Misiņa roku rakstīts saraksta uzmetums “Valsts bibliotēka. Budžets no 1. aprīļa 1920. g. līdz 1. aprīlim 1921.g.”.⁹⁴ Pēc tā redzams, ka šajā laikā valsts bibliotēkā strādāja bibliotēkas pārzinis (alga 650 rbļ. mēnesī), viens bibliotekāra palīgs (550 rbļ.), viens sekretārs (450 rbļ.), četri bibliotekāri (katram 400 rbļ.), seši bibliotekāra palīgi (katram 350 rbļ.), viens namiķis (250 rbļ.) un viens kurjers (250 rbļ.). Sarakstā uzskaitīts, cik naudas atvēlēts kancelejas un saimniecības izdevumiem,

Jānis Misiņš [1925]. Fotogrāfs Mārtiņš Lapiņš

inventāra iegādei un grāmatu pirkšanai un iesiešanai. Tālāk seko piezīme: “Tā, ka paredzama pārtikas preču cenu celšanās dārgumā, tad pie tagadējām personāla algām jāpierēķina klāt 50% dārguma piemaksa.” Šis teikums gan vēlāk nosvītrots, tomēr viss iepriekš rakstītais liecina, cik rūpīgi un sīki plānoti visi izdevumi.

1920. g. 27. martā Jānis Misiņš vēstulē Kaudzītes Matīsam satraukts lūdz padomu, ko turpmāk iesākt ar paša savāktu krājumu, īpaši ar grāmatām: “Agrāki domājām par R[īgas] L[atviešu] B[iedrības] Zinību komisijas krājumu, ka to kuplīnās — tagad ir jāprasa, ko nozīmē vairs Zinību kom[isija], vai tāda vēl ir? Liekas, ne. R[īgas] Latv[iešu] biedrība? Kāda tai vēl nozīme? utt. Esmu tagad Latvijas Valsts bibliotēkas pārzinis (drīzumā gan atstāšu šo vietu un amatu), domāju, ka te nu varēšu sākt vilkt visu vienkopus — izrādījās tomēr, ka arī te nav vēl pareizā vieta (..) —

un, līdz ko nācu pie atziņas, tad sāku tūlīt atkal strādāt pie sava krājuma papildināšanas (..).

Iznāk gan tā gluži latviski, ka man vienam uz savu roku ar saviem līdzekļiem tas jāveido, ko visa tauta nevar veikt — tas ir, varētu, bet nav tās atziņas. Bet nu par to nekas — man prieks, ka esmu to iesācis tai laikā, kad varēju daudz ko savākt, ko tagad vairs nevar.”⁹⁵

Valsts bibliotēkā Misiņš nostrādāja līdz 1920. g. 1. maijam. Par šo darbības laiku viņš atmiņās rakstīja: “.. mani vispirms aicināja uzņemties Valsts arhīva organizēšanu, kas bija jāsāk ar tukšām rokām karā saposītās Rīgas pils spraišlotajās telpās, bet drīz pēc tam mani iecēla par Valsts bibliotēkas pārzini. Arī te bija jāsāk ne no kā, vācot kopā kara laikā izvazātās un bez īpašnieka palikušās privātās bibliotēkas. Administratīvais amats nevienā no šīm iestādēm man lāgā nepatika un jutos laimīgs, kad (..) varēju pāriet uz Rīgas pilsētas bibliotēku Rātsnamā ..”⁹⁶ Spriežot pēc fragmenta Misiņa atmiņās, kas gan vēlāk ir pārsvītrots, aiziešanas iemesls laikam gan ir bijis dziļāks nekā tikai nepatīkamais administratīvais darbs.

1920. g. 4. maijā Izglītības ministrijas Vispārējā departamenta direktors Misiņam paziņoja, ka “uz Jūsu š.g. 29. aprīļa raksta pagodinās paziņot ministra kunga uzdevumā, ka viņš Jūs atsvabina no Valsts bibliotēkas pārziņa pienākumiem un iecel par vecāko bibliotekāru, skaitot no š.g. 1. maija”.⁹⁷

Rīgas pilsētas bibliotēka

1920. g. pavasarī vācu vēsturnieks Nikolajs Bušs (1864–1933), kurš 1904.–1933. gadā bija Rīgas pilsētas bibliotēkas direktors, ieminējās Misiņam, ka meklējot zinošu latvieti mirušā pilsētas bibliotēkas darbinieka vietā. “Atbildēju, ka es pieteikšos uz šo vietu. Viņš it kā neticēdams prasīja, vai tad es savu vietu Valsts bibliotēkā pārmainīšot pret mazāku Rīgas pilsētas bibliotēkā? uz ko viņam atbildēju, ka es labprāt no tā skudru pūļa gribu tikt laukā, kur man bija diezgan

nenpatikšanas jāpieredz, un bez tam es ļoti labprāt gribu tikt viņa bibliotēkā, kur ir jau nodibināta kārtība, un ceru pats sev dziļākas zināšanas iegūt.”⁹⁸

Tā J. Misiņš ar 1920. g. 1. maiju pārgāja darbā uz Rīgas pilsētas bibliotēku par bibliotekāru un latviešu nodaļas vadītāju, dažā dokumentā minēts, ka viņš bija arī Rīgas pilsētas bibliotēkas pārziņa palīgs.⁹⁹ Tomēr kādu laiku Misiņš vēl izpildīja arī vecākā bibliotekāra pienākumus Valsts bibliotēkā.

Strādājot Rīgas pilsētas bibliotēkā, Latvijas Izglītības ministrijas uzdevumā bibliotekārs Jānis Misiņš vairākkārt devās komandējumā uz Vāciju, lai iepazītos ar Vācijas bibliotēku darbu. Šajā sakarā Izglītības ministrija 1924. g. 3. jūnijā un 1929. g. 5. aprīlī izdeva apliecinājumus, kurās uzsvēra, ka „ministrija lūdz visas iestādes un amata personas neliegt Misiņa kungam pabalstu viņa amata uzdevumu izpildīšanā”.¹⁰⁰ Arī Rīgas pilsētas bibliotēkas vadītājs Nikolajs Bušs 1924. g. 14. jūnijā rakstīja vēstuli Saksijas Zemes bibliotēkas vadībai Drēzdenē ar lūgumu sniegt palīdzību Misiņa kungam.¹⁰¹

1925. g. jūlija sākumā Misiņš devās komandējumā uz Tērbatu, par ko saglabājies Rīgas pilsētas valdes Izglītības nodaļas vadītāja Jāņa Aberberga (1878–1941) parakstīts dokuments (4.VII 1925.)¹⁰², kurā teikts, ka Misiņam piešķirtais komandējums uz Tērbatu netiek ieskaitīts kārtējā atvaļinājumā, bet priekš tā vēl atļautas 14 dienas.

Šie braucieni nebija pirmie Misiņa dzīvē. Jau 1897. un 1898. g. viņš devās pirmajos, paša finansētajos ārzemju ceļojumos uz Krieviju un Somiju, kur apmeklēja arī bibliotēkas. Garākais un iespaidīgākais ceļojums bija 1900. g. vasarā, kad viņš ceļoja pa Eiropu un apmeklēja Vāciju, Franciju, Šveici, Itāliju un caur Vīni, Varšavu un Viļņu atgriezās Rīgā. Un, protams, katrā vietā vispirms tika apmeklētas bibliotēkas un grāmatu veikali, kuros gūti jauni iespaidi, atziņas un vēlme kaut ko no redzētā aizgūt un ieviest savā darbā.¹⁰³

Rīgas pilsētas bibliotēkā Jānis Misiņš nostrādāja līdz 1938. g. maijam. Interesants ir Rīgas pilsētas Valdes sēdes protokola noraksts: „Izglītības valdes Pilsētas bibliotēkas latviešu nodaļas vadītājs atlaists 1938. g. 15. maijā iestādes pārorganizēšanas dēļ, izmaksājot algu līdz 1938. gada 21. augustam.

Galvas pilsētas Rīgas dienestā viņš kalpojis no

1920. g. 1. maija 18 g. 3 m. 21 d.

Pensijas izdienā ieskaitīts latviešu literatūras un žurnālistikas laukā nostrādātie gadi no 1912. g. 1. janvāra — 1918. g. 31. decembrim

7 g. — m. — d.
25. g. 3. m. 21 d.

Par 25 pensijas izdienā ieskaitītiem gadiem viņam pienākas pensija (..) Ls 264,- mēnesī no 1938. g. 22. augusta”¹⁰⁴

Pēc Jāņa Misiņa aiziešanas pensijā, 1938. g. 2. jūnijā Rīgas pilsētas galva Roberts Liepiņš (1890–1978) apsveikumā uzsvēra, ka Misiņš visu mūžu meklējis, vācis un krājis grāmatas, tās pētījis, šķirojis, kārtojis un sakārtotās pārvērtis lielā kultūras bagātībā, bibliotēkā, kurai uz laiku laikiem jāsaucas viņa vārdā.¹⁰⁵

Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēka

Bibliotēkas fondam augot, arvien grūtāk kļuva krājumu uzturēt, sistematizēt un papildināt. Kā rakstīja J. Misiņa dzīves pētnieks Francis Rancāns, “grāmatas bija ne vien Misiņa laime, bet kļuva arī par viņa dzīves dziļāko rūpju avotu”¹⁰⁶.

Apzinādamies, ka viņam vienam tik liela mēroga darbs nav pa spēkam, J. Misiņš 1924. g. 8. decembrī nosūtīja Rīgas pilsētas valdei Priekšlikumu,¹⁰⁷ kurā uzsvēra: “Esmu tanīs domās, ka manai latviešu privātbibliotēkai jātop par drošu pamatu plaši pieejamai un sistemātiski paplašināmai latvju zinātniskai bibliotēkai, kas izvedams vienīgi

tad, ja mana bibliotēka pāriet tādas sabiedriskās iestādes apsardzībā un īpašumā, kas dod drošas garantijas ne vien tam, ka mana bibliotēka tiks uzturēta pienācīgā ziniskā augstumā, bet arī tiks arvien paplašināta un papildināta no manis līdz šim ieturētā virzienā.” Par šādu piemērotu sabiedrisku iestādi viņš uzskatīja Rīgas pilsētu.

Iesniegumā J. Misiņš izvirzīja vairākus principiāla rakstura noteikumus, tāpēc sarunas ar pilsētas valdi ieilga. Beidzot 1925. g. 7. decembrī noslēdza līgumu (Nr. 12670)¹⁰⁸ starp Rīgas pilsētas valdi un bibliotekāru J. Misiņu. Līgumu parakstīja Rīgas pilsētas galva Alfrēds Andersons (1879–1937), pilsētas galvas biedrs Valters Sadovskis un izglītības nodaļas vadītājs Jānis Aberbergs.

Jāņa Misiņa izvirzītie principiāla rakstura noteikumi bija iekļauti līgumā:

- bibliotēkai jābūt brīv bibliotēkai ar nosaukumu “Rīgas pilsētas J. Misiņa bibliotēka”, tā nav pievienojama kādai citai bibliotēkai, bet, ja telpas atļauj, var ievietot blakus arī kādu citu bibliotēku,
- tā pienācīgi jāierīko kā zinātniski publiska bibliotēka pilsētas centrā ar ne mazāk kā vienu kopīgu lasāmu zāli un 3–4 atsevišķiem zinātniskiem studiju kabinetiem,
- ja iespējams, bibliotēka jānodrošina ar visu Latvijā iznākošo iespieddarbu obligāto eksemplāru.

Līguma 1. paragrāfs noteica, ka “Jānis Misiņš pārdod, atdod un nodod Rīgas pilsētai viņam piederošo privātbibliotēkas grāmatkrājumu”. 2. paragrāfā uzskaitīts, kas sastāda pirkšanas summu:

- a) vienreizēja izmaksa 20 000,- zelta latu apmērā,
- b) mūža rente 6000,- zelta latu apmērā gadā. Pēc J. Misiņa nāves mūža rente pusapmērā izmaksājama J. Misiņa sievai Annai Misiņai (1865–1928) līdz viņas miršanai (Anna Misiņa nomira 1928. gada 28. oktobrī),
- c) 5 istabu dzīvoklis jeb 200,- lati mēnesī.

Pēc J. Misiņa nāves 3 istabu dzīvokli jeb 120,- latus mēnesī saņem Anna Misiņa.

Diemžēl arī vēl šodien izskan runas, ka Misiņš taču bibliotēku ir pārdevis, nevis atdevis. Precīzi šo situāciju ir raksturojis Francis Rancāns: “Stingri un formāli pieturoties pie līguma burtā, būtu jārunā gan par pārdošanu, gan par atdošanu. Pirkšanas-pārdošanas moments te ir tikai līguma juridiskās puses nokārtošana, lai nodrošinātu vecuma dienas, jo tad Misiņam bija jau pāri 60 gadiem [63 gadi]. Mūža rente — būtībā pensija Rīgas pilsētas bibliotēkas direktora mēnešalgas apmērā. Ne vienreizējā 20 000 latu lielā kompensācija, ne arī mūža rente nesedza bibliotēkas izveidošanā un uzturēšanā ieguldītos 45 darba gadus. Piemēram, Rīgas pilsētas direktors tikai par 10 gadiem vien algā saņēma 60 000 latu. Vai to var salīdzināt ar Misiņa veikumu! Tātad varam teikt, ka Misiņš savu unikālo grāmatu krājumu, ko kā pārdošanas objektu nemaz nevarētu novērtēt, sabiedrībai īstenībā atdevis par brīvu, bet izmaksātā kompensācija bija tikai neliela atlīdzība par tik svarīgo kultūrvēsturisko darbu.”¹⁰⁹ Turklāt, Misiņš daļu no saņemtās naudas arī turpmāk ieguldīja bibliotēkas krājuma papildināšanā.

Faktiskā bibliotēkas pārņemšana iesākās jau 1925. g. 1. septembrī, kad Rīgas pilsētas valde, uzklauzot J. Misiņa norādījumu, rakstniekam Kārlim Eglem uzticēja bibliotēkas darbu vadību.¹¹⁰ Par palīdzēm grāmatu inventarizēšanā un katalogizēšanā pieņēma Maiju Rēdlihi un Hermīni Vēveri (1904–1990).¹¹¹ Līdztekus noritēja arī lasītāju apkalpošana.

Interesantas ir ziņas, ko rakstīja Misiņa bibliotēkas 1927./28. gada Lasītāju žurnālā par katru apmeklētāju: vārds, uzvārds; vīrietis/sieviete; vecums; tautība; izglītība — pamatskolas, vidusskolas, augstākā; nodarbošanās — intelīgences profesija, tirdzniecība, rūpniecība utt., ierēdņi, karavīri, pārējie; kas ņemts bibliotēkā [kādā valodā] — latviešu, vācu, krievu, pārējās; bibliotēkā-

ra atzīmes. Pie valodām norādīti nevis lasīto materiālu nosaukumi, bet inventāra numuri.¹¹²

1927. g., pabeidzot bibliotēkas pārņemšanas darbus, izrādījās, ka grāmatu krājumā ir 28 000 sējumu, neieskaitot rokrakstus, skrejlapas, bilžu un citas speciālās kolekcijas, ko pievienoja vēlāk. “No visa pārņemtā krājuma apmēram 17 000 bija latviešu, 9 000 vācu, 1 200 krievu, 140 angļu, 150 franču, 50 sējumu leišu, somu un citās valodās.”¹¹³ Rīgas pilsētas pārņemtais krājums bija novērtēts uz Ls 50 723, 10.¹¹⁴

Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēku Torņa ielā 3 atklāja 1928. g. 2. martā. Pieaugot grāmatu krājumam un apmeklētāju skaitam, bibliotēkai piešķīra blakus namu Torņa ielā 5, uz kuriem pamazām pārvietoja gan lasītavu, gan krātuves.

Sevišķi strauji fondi papildinājās ar 1932. g., kad Misiņa bibliotēka sāka saņemt obligāto eksemplāru, t.i., pa vienam eksemplāram no visiem Latvijā iespējamiem drukas izdevumiem. Uz 1935. g. 1. jūliju krājuma kopapjoms jau bija 46 047 vienību.¹¹⁵

Pateicoties vadītāja Kārļa Egles lielajām diplomāta spējām, piebalzdēna neatlaidībai un pašai dziedīgajam darbam, Misiņa bibliotēka iekaroja sabiedrības uzticību un kļuva par ievērojamu kultūras iestādi.

Misiņa bibliotēkas Retumi

Zīmīgi, ka, tā sauktos “Misiņa Retumus”, ir aizsācis pats J. Misiņš, kurš, līdztekus grāmatu vākšanai un kolekcionešanai, meklēja un krāja arī dažādus rokrakstus, dokumentus, fotogrāfijas un citas laikmeta liecības. Ļoti raksturīgi, ka viņš ir saglabājis pārrakstītu “Jaunu labu ziņu un padomu grāmatas” 1817. g. izdevumu, kuram uz atsevišķas lappuses pievienojis piezīmi par rokraksta tapšanu: “Mana tēva, Tirzas “Krāces” saimnieka Jēkab Misiņa norakstīta. (Drukāts eksemplārs bijis par dārgu, lai to pirktu.) Pie norakstīšanas palīdzējuši viņa brālis — mans krusttēvs — Andrejs Misiņš, pēc amata ka-

lējs, un arī mans otrs krusttēvs, manas mātes brālis Mežģevjāņu saimnieks Jānis Sausais, kurš bij’ arī skolotājs Tīrzā. Mana tēva rokraksts pag. 1.-49.,99. līdz beigām. Jān Sausais — pag. 51.,52. Andrej Misiņš pag. 64. — 98. Padomi, Reģisters — manis rakstīti bērniņā.”¹¹⁶

Arī pirmo rokrakstu inventāra grāmatu 1928. g. kopā ar pirmajiem rokrakstiem (111 rokrakstu inventāra vienības) Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēkai uzdāvināja pats J. Misiņš.

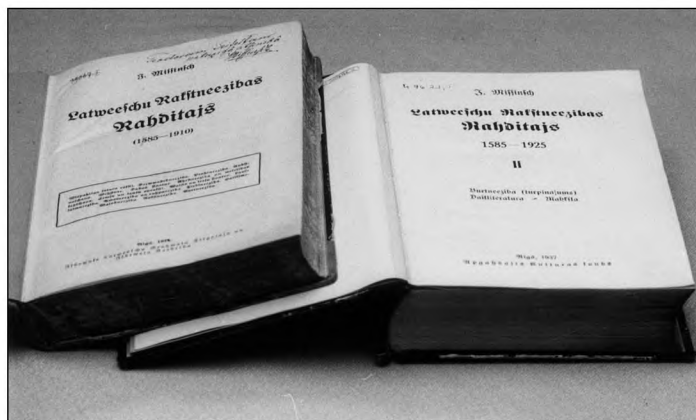
Un jau 1929. g. ar paša dāvinājumiem tika aizsākts arī J. Misiņa fonds. Tajā atrodami gan biogrāfiskie materiāli, dokumenti un vēstules, gan J. Misiņa raksti un fotogrāfijas. Arī dažādi citi materiāli, tai skaitā daudzās J. Misiņam izsniegtās biedru kartes un apliecības, piem., Latviešu Izglītības biedrības, Latviešu Literāriskās biedrības, Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas, Latvijas Bibliotekāru biedrības, Latvijas Aerokluba aktīva biedra karte, leroču atļauja Nr. 865.¹¹⁷ nēsāt vienu revolveri u.c.

Pie fonda īpašām vērtībām pieskaitāmi diplomu par Triju Zvaigžņu ordeņa piešķiršanu un paši ordeņi — 1926. g. 16. novembrī bibliogrāfs un bibliofils Jānis Misiņš par nopelniem Latvijas labā iecelts par TZO virsnieku, bet 1932. g. 23. aprīlī par TZO komandieri.

Oficiāli Rokrakstu un reto grāmatu nodaļa Misiņa bibliotēkā tika izveidota 1945. g., pateicoties Kārļa Egles iniciatīvai. Viņš arī bija pirmais, kas Misiņa bibliotēkā rokrakstu vākšanas un apstrādes darbam pievērsās sistemātiski.

Vecākā rokrakstu kolekcija iegūta no Latviešu Draugu biedrības materiāliem. Šajā apjomīgajā, vairāk kā 300 inventāra vienību lielajā krājumā ietilpst senu latviešu grāmatu un vārdnīcu manuskripti, to noraksti un citi materiāli vācu, latīņu un latviešu valodā no 17., 18. un 19. gs.

Turpmākajos gados dāvāto materiālu un dāvinātāju skaits nepārtraukti pieauga, izveidojot atsevišķus ne tikai Latvijas, bet arī

J. Misiņa "Latviešu rakstniecības rādītājs", 1. daļa (1924) (pa kreisi); 2. daļa (1937)

trimdas latviešu rakstnieku, valodnieku, folkloristu, literatūrzinātnieku, komponistu, mākslinieku, kultūras un sabiedrisko darbinieku, zinātnieku u.c. fondus.

Misiņa bibliotēka laika griežos

Padomju okupācijas, nacistiskās Vācijas okupācijas un kara gadus, pateicoties K. Egles un visu darbinieku stingrai nostājai un pašai izdzīvotai darbam, bibliotēkas krājumi palika neskarti un nosargāti no izvešanas uz Vāciju.

Un varbūt tieši tāpēc, ka Misiņš nekad nemainījās līdz laikiem un varām, bet neatlaidīgi turpināja iesāktu darbu, atšķirīgās politiskās varas novērtēja dižā grāmatnieka lielo veikumu un ļāva mierīgi strādāt.

1941. g. 9. janvārī LPSR Rakstnieku Savienības Organizācijas komiteja izdeva apliecinājumu, ka "Jānis Misiņš ir Latvijas PSR Rakstnieku Savienības biedrs un literāriskā darba veikšanai viņam nepieciešama atsevišķa istaba".¹¹⁸ Atkārtoti šāds lūgums rakstīts 1944. g. novembrī.¹¹⁹

Rīgas pilsētas Izpildkomiteja rūpējās par personālpensijas piešķiršanu.¹²⁰ Interesants ir dokuments, ko Rīgas Tautas izglītības nodaļas vadītāja 1944. g. novembrī rakstīja Rīgas pilsētas IK Saimniecības nodaļai — "Lūdzu izsniegt b. Misiņam produktu kartiņu pēc strādnieku normām, jo viņš nopelniem

bagāts kultūras darbinieks, kas savu privāto — visu mūžu krāto bibliotēku atdāvināja valstij. Pat 1941. g. viņa privāto namu nacionālizēja. Rīgas pilsētas Izpildu komiteja izrāda vislielāko pretimnākšanu b. Misiņam visās lietās.

Lūdzu, atmetiet ierēdniecismu, jo ir valdības lēmums, ka nopelniem bagātiem darbiniekiem ir jāizrāda vislielākā pretimnākšana, ja Jūs to neievērosiet, būs nepatīkšanas."¹²¹

Sākoties bēgļu plūsmai no Latvijas uz Rietumiem, bēgļu gaitās devās arī Jāņa Misiņa audzumeita Hermīne ar vīru, valodnieku Aleksi Kalniņu (1908–2000) un bērniem. Lai cik žēl bija šķirties, Misiņš palika kopā ar savu bibliotēku.

Atkal bija aktualizējies telpu jautājums, un 1944. g. 20. novembrī J. Misiņš rakstīja iesniegumu Latvijas Universitātes rektoram ar lūgumu bibliotēkai piešķirt jaunas telpas. Tās piešķīra Skolas ielā 3, skaistajā, arhitekta Augusta Reinberga (1860–1908) 1905. g. celtajā privātmājā.

Tomēr Jānis Misiņš jaunās telpas nepiedzīvoja. 1945. g. 17. janvārī noslēdzās ražīgā Bibliotekāra (kā viņš pats sevi vienmēr dēvēja) dzīves gaita. Starp daudzajiem viņa pavadītājiem bija arī pārstāvji no Rakstnieku Savienības, no Rīgas pilsētas Izpildkomitejas u.c. LPSR Izglītības Tautas komisariāta un LVU vārdā atvadījās profesors Roberts Pelše

(1880–1955), kas raksturoja Jāni Misiņu kā darbinieku, kurš klusi un nesavtīgi darbojies tautas labā.¹²²

Uz jaunajām telpām Misiņa bibliotēkas krājumu pārvietoja 1945. g. vasarā.

Šis bija smags laiks, jo saņemtie LPSR MP Literatūras un izdevniecību galvenās pārvaldes izdotie “novecojušo” izdevumu saraksti prasīja izņemt gandrīz visu Latvijas brīvvalsts laikā izdoto, izgriezt no grāmatām konkrētu autoru sarakstus priekšvārdus, pēcvārdus utt. Bibliotēkā izveidoja specfondu, ko drīkstēja izmantot tikai ar speciālām atļaujām.

1946. g. 5. jūnijā Misiņa bibliotēku nodeva jaundibinātajai LPSR Zinātņu akadēmijai, bet jau pēc dažiem gadiem — 1954. g. 5. februārī to administratīvi pievienoja LPSR ZA Fundamentālajai bibliotēkai, tomēr nesapludinot fondus.¹²³ No 1959. g. septembra

Misiņa bibliotēka sāka saņemt republikas izdevumu bezmaksas obligāto eksemplāru.¹²⁴

Ilgi gaidīts brīdis pienāca 1987. g. septembrī, kad sākās bibliotēkas specfonda pārskatīšana. Pakāpeniski sāka sapludināt vienotā, visiem lasītājiem pieejamā fondā Latvijā un ārzemēs izdotos latviešu iespieddarbus, sāka pienākt pirmie lielle, Latvijas Kultūras fonda organizētie sūtījumi ar trimdas latviešu izdevumiem.

Reorganizējot Zinātņu akadēmiju, 1992. g., Fundamentālā bibliotēka kļuva par Latvijas Akadēmisko bibliotēku, bet Misiņa bibliotēka palika kā atsevišķa struktūrvienība, bibliotēka bibliotēkā — Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēka.

Un atkal Misiņa bibliotēkas krājums bija pieaudzis tik liels, ka nams Skolas ielā 3 kļuva par šauru. Pateicoties sabiedrības atbalstam¹²⁵, bibliotēka ieguva jaunu ēku

Bibliotēkas dibinātājs Jānis Misiņš bibliotēkas atklāšanas dienā nodod inventūras sarakstu Rīgas pilsētas galvam Alfrēdam Andersonam. No kreisās: Alfrēds Andersons, Kārlis Egle, Jānis Misiņš. 1928. g. 2. marts, Torņa iela 3/5, Rīga. Fotografārs nezināms

Bibliotēkas dibinātājs Jānis Misiņš (no kreisās) un bibliotēkas pārzinis Kārlis Egle krātuves telpās bibliotēkas 50 gadu pastāvēšanas atcerē. 1935. g. 19. septembris, Torņa iela 3/5, Rīga. Fotogrāfs nezināms

Rūpniecības ielā 10 un 1993. g. 8. martā sāka uzņemt lasītājus jaunajās, plašajās telpās. Paralēli kartiņu katalogam 1994. g. bibliotēkā sāka izmantot *online* elektronisko katalogu.

Laiks rit, un bibliotēka atkal pārmaiņu priekšā. 2009. g. 1. oktobrī ar Ministru kabineta rīkojumu Nr. 595. Latvijas Akadēmisko bibliotēku nodeva Latvijas Universitātei.

Uz 2012. g. 1. janvāri LU Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēkas fonda kopējums jau ir vairāk nekā 1,1 miljons grāmatu un periodisko izdevumu un vairāk nekā viens miljons rokrakstu. Šobrīd Misiņa bibliotēkā darbojas trīs lasītavas: **Misiņa lasītava**; **Rokrakstu un reto grāmatu lasītava** un **Informācijas tehnoloģiju lasītava**.

Bibliotēkas šodienas darbs neaprobežojas tikai ar lasītāju apkalpošanu. Ejot līdzi laika garam, bibliotēka veido savu Digitālo bibliotēku un aktīvi piedalās dažādos projektos, piem., kopprojektā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku par Latvijas Nacionālās Digitālās bibliotēkas "Letonica" izveidi u.c. Gadu garumā noris aktīva sadarbība ar dažādiem muzejiem, izdevniecībām, augstskolām un citām izglītības un kultūras iestādēm ne tikai Latvijā, bet arī ārpus robežām. Apmeklētāju zināšanas papildina bibliotēkas regulāri veidotās izstādes un dažādie sarīkojumi. 2012. g. janvārī tika atjaunoti 1987. g. K. Egles simtgades sakarā izveidotā Misiņa kluba lasījumi — ik mēneša lasījumi un diskusijas par literatūras, kultūras, mākslas, vēstures un citiem jautājumiem. Darbs turpinās...

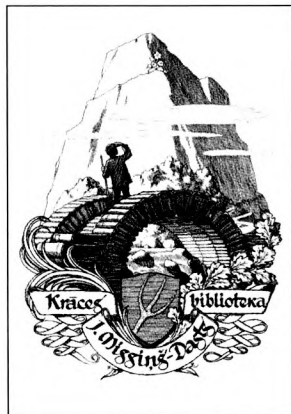
Jānis Misiņš. Šaržs. Mākslinieks: Indriķis Zeberīns

Jānis Misiņš. Šaržs.
Mākslinieks: Indriķis
Zeberiņš

Jāņa Misiņa grāmatzīme.
Mākslinieks: Rihards
Zariņš

Jāņa Misiņa grāmatzīme.
Mākslinieks: Rihards
Zariņš

Misiņa bibliotēka bija un būs

Šķiet, nevienam gan nevajadzētu šaubīties par J. Misiņa dižumu, par viņa paveiktā nozīmīgumu un lielumu, tāpēc skumji ir lasīt viņa 1939. g. 5. martā rakstīto vēstuli Preses biedrības valdei, kurā viņš, lai sevi aizstāvētu, bija spiests uzskaitīt daļu no labajiem darbiem, konkrēti, par paša līdzekļiem uzstādītos kapu pieminekļus saviem skolotājiem u.c. “Es zinu, ka daudzi ir par mani pārāki materiālā ziņā: kurš nu sevi apzinās, ka ir bijis cītīgāks un veicis lielākus darbus, nekā es esmu spējis darīt, tas lai met pirmo akmeni uz mani. Es turpināšu pasāktos darbus klusībā (un to ir vēl daudz), bet nebūšu nekad ne “skanīgs varš, ne zvanīgs zvārgulītis”, bet tikai vecais Misiņš.”¹²⁶

Un arī Misiņa bibliotēkas kolektīvs, neskatoties uz grūtībām, turpina dzīvot un īstenot tālāk Jāņa Misiņa ideālo sapni par pilnīgu nacionālu bibliotēku un cenšas piepildīt dzīvē Misiņa gara mantojumu: paust uzmanību, cieņu un mīlestību pret katru grāmatu, pret katru lasītāju.

Un kamēr Misiņa bibliotēka būs vajadzīga lasītājiem, kamēr lasītāji to atbalstīs, bibliotēka dzīvos, jo, kā teicis ilggadējais lasītājs,

ārsts un publicists Jānis Liepiņš: “.. ir viena vieta Latvijā, ko vērtēju par absolūti neaizstājamu, mūžīgi mūžam paturamu un nezaudējamu — tā ir Misiņa bibliotēka, kas ir mūsu gara dzīves centrālais gaismas avots. Simboliski tā sevi glabā visu, ko esam savā vēsturē veikuši, un šī bibliotēka ar arī mūsu stingrā prasība — nenolaisties laiskumā, strādāt, pūlēties, mācīties pašam un mācīt citus. Misiņa bibliotēka liek mums ikreiz apzināties vērtības, uz kā stāvam un ar kurām mēs varam pastāvēt līdzās citām kultūras tautām. Misiņa bibliotēka ir mūsu pašapziņas nodrošinātāja — ka drīkstam strādāt, allāž pēc padoma tikai pie svešiem paraugiem neskriedami, ka mums jāvar radīt, nekļūstot par pakalķēmošanās nerriem. (..)

Kamēr mums ir mūsu gara mantu drošā krātuve, tikmēr mēs spēsim pacelties pāri citu mantu visvarenībai, tikmēr mēs jaudāsim augt un nepazust vēstures virpuļos.”¹²⁷

MEKLĒJIET RAKSTOS!

Avoti un piezīmes

¹ Egle K. Jāņa Misiņa mūža darbs. 1862–1885–1925. *Latvju Grāmata*. 1925. Nr. 5. (Septembris/oktobris) 357. lpp.

- 2 Misiņš J. Atskats. Jāņa Misiņa atmiņas. (Mašīnraksts glabājas LNB Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā, kopija — LU AB MBR), 58. lpp. [turpmāk — Atskats]
- 3 Turpat.
- 4 Egle K. *Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēka. 1885.–1935.* Rīga: Rīgas pilsētas Izglītības valde, 1935. 55 [1] lpp.: il.
- 5 *Jānis Misiņš. Izlase.* Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1962. 175 [5] lpp.: il.
- 6 Rancāns F. *Jānis Misiņš un viņa bibliotēka.* Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1963. 328 [4] lpp.: il.
- 7 *Grāmatas un grāmatnieki. Misiņa bibliotēkas 100. gadadienai 1885–1985.* Rīga: Zinātne, 1985. 221 [3] lpp.: il.
- 8 *Svēts mantojums Rīgai. J. Misiņš un viņa bibliotēka.* Rīga: Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 2002. 242 [2] lpp.: il.
- 9 Atskats, 7. lpp.
- 10 Turpat, 8. lpp.
- 11 Aizkrācnieks. Kāds vārdiņš par tautas dziesmām. *Austrums.* 1888. Nr. 6. 757./758. sleja.
- 12 Atskats, 20. lpp.
- 13 Apinis A. No ganuzēna līdz zinību vīram: franču un latviešu modelis. *Grāmatu Ap-skats.* 1998. Nr. 2. (Februāris) 28.–32. lpp.; Nr. 3. (marts) 34.–37. lpp.
- 14 *Kārlis un Anniņa.* Jelgava, 1870. (A. G. Birgera balādes “Leonardo und Blandine” lokalizējums latviešu valodā, iznāca vairākos izdevumos).
- 15 Atskats, 18., 19. lpp.
- 16 Atskats, 30. lpp.
- 17 Im Kindheitsparadies. Jugenderrinnerungen von Lotta Girgensohn, geb. Schummer. *Heimatsstimmen. Ein baltisches Hausbuch. Bd. V.* Reval-Leipzig, 1912. S. 242.–243.
- 18 Atskats, 31., 32. lpp.
- 19 Turpat, 33. lpp.
- 20 LU AB MBR J. Misiņa fonds 68., 1.
- 21 LUABMBRR.un M. Kaudzītesf. 83., 21. (1).
- 22 Turpat, 21. (2).
- 23 Lautenbahs-Jūsmiņš. *Latviešu otrie vispārīgie dziedāšanas svētki Rīgā, no 17. līdz 20. jūnijam 1880.* Jelgava: E. Zislaka drukāts un apgādāts, 1880. 96. lpp.
- 24 Atskats, 46. lpp.
- 25 Turpat, 22. lpp.
- 26 LU AB MBR J. Misiņa fonds 84.
- 27 Valdemārs K. Grāmatu krātuves kā tautas gara modinātājas. *Balss.* 1880. Nr. 64. 15. (27.) oktobris. 240. lpp.
- 28 LU AB MBR J. Misiņa fonds 56., 26.–28.
- 29 LU AB MBR J. Misiņa fonds 68., 15.
- 30 LU AB MBR J. Misiņa fonds 90.
- 31 Zanders O. Gadsimtā sakrāta bagātība. *Karogs.* 1985. Nr. 9. 156. lpp.
- 32 Atskats, 48. lpp.
- 33 LU AB MBR J. Misiņa fonds 69., 5.
- 34 Atskats, 51. lpp.
- 35 *Jaunais Vārds.* 1915. Nr. 58; *Lūdums.* 1915. Nr. 119.
- 36 Misiņš J. Manas bibliotēkas lietā. *Dzimtenes Vēstnesis.* 1915. Nr. 218. 11. (24.) augusts [3. lpp.].
- 37 LU AB MBR J. Misiņa fonds 48., 1a, 1b.
- 38 LU AB MBR J. Misiņa fonds 68., 16.
- 39 Paulīts J. *Руководство к изучению русского языка в латышских народных училищах и при самообучении.* *Vadons krievu valodas mācībā. Latviešu tautas skolām un pašmācībai.* Rīga: apg. J. Ozols Vecpiebalgā un J. Misiņš Lejasciemā, 1892. 242 lpp.
- 40 Atskats, 48. lpp.
- 41 LU AB MBR J. Misiņa fonds 10.
- 42 LU AB MBR J. Misiņa fonds 55., 3.
- 43 Misiņš J. Vecs zelts. *Stari.* 1913. Nr. 11. 343. lpp.; *Druva.* 1914. Nr. 1. 106. lpp.
- 44 LU AB MBR T. Zeiferta fonds 420., 11.
- 45 LU AB MBR J. Misiņa fonds 168., 19.
- 46 Rancāns F. Piezīmes par Jāņa Misiņa darbiem grāmatniecības jautājumā. *Jānis Misiņš. Izlase.* Rīga: Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas izdevniecība, 1962. 156. lpp.
- 47 Rancāns F. *Jānis Misiņš un viņa bibliotēka.* Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1963. 259. lpp.

- ⁴⁸ Misiņš J. *Latviešu Rakstniecības Rādītājs (1585–1910)*. Rīga: Latviešu Grāmatu Tirgotāju un Izdevēju Biedrība, 1924. IV lpp.
- ⁴⁹ Turpat.
- ⁵⁰ Paeglis J., Brempelē Ā. Jāņa Misiņa bibliogrāfiskais darbs. *Grāmatas un grāmatnieki. Misiņa bibliotēkas 100. gadadienai 1885–1985*. Rīga: Zinātne, 1985. 42. lpp.
- ⁵¹ Misiņš J. *Latviešu Rakstniecības Rādītājs (1585–1925)*. Rīga: Kultūras fonds, 1937. VIII lpp.
- ⁵² [Misiņš J.] J. Jansona (Brauna) raksti hronoloģiski. *J. Jansons (Brauns). Kopoti raksti. 1. sēj.* Rīga: Daile un darbs, 1921. 149.–157. lpp.
- ⁵³ Misiņš J. Auseklis — Krogzemju Mikus. Bio-bibliogrāfiski materiāli. *Latvju Grāmata*. 1922. Nr. 4. 5.–15. lpp.; 1923. Nr. 1. 25.–33. lpp.; Nr. 9/10. 30.–32. lpp.
- ⁵⁴ Misiņš J. Krišjāņa Valdemāra raksti. [Bibliogrāfija]. *Latvju Grāmata*. 1926. Nr. 1. 61.–64. lpp.; Nr. 2. 141.–146. lpp.; Nr. 3. 225.–230. lpp.; Atsevišķs novilkums ar nos. "Kr. Valdemāra rakstu rādītājs". [R., 1926.] 16 lpp.
- ⁵⁵ Misiņš J. Laikraksti hronoloģiski. Žurnāli — vispārīgi, arodnieciski un garīgi. *Latvju preses 100 gadi*. Rīga: Latv. Preses 100-g. Jubilejas izstādes komisija, 1922. 49.–109. lpp.
- ⁵⁶ Misiņš J., Ērmanis P. J. Rainis-Pliekšāns. Bibliogrāfiski-biogrāfiski materiāli. "*Kultūras Balss*". *Sabiedrisku un zinātnisku rakstu krājums. I*. Rīga: "Kultūras balss" izdevums, 1921. 95.–120. lpp.
- ⁵⁷ LU AB MBR K. Egles f. 783., 6.
- ⁵⁸ Misiņš J. *Jēkabs Zvaigzņite-Šterns*. Rīga: bij. Ramaves apgāds, 1940. 71 [15] lpp.: il.
- ⁵⁹ Misiņš J. Marija Pēkšēna, tautiskā laikmeta rakstniece. *Rīgas Latviešu biedrības Ziņību komisijas 18. rakstu krājums*. Rīga, 1926. 121.–157. lpp.
- ⁶⁰ Jāņa Misiņa raksti grāmatniecības jautājumos. *Jānis Misiņš. Izlase*. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas izdevniecība, 1962. 87.–152. lpp.
- ⁶¹ Aizkrācnieks. Piestas, rokas dzirnavas, dažādi ēdieni. *Stari*. 1913. Nr. 11. 333.–339. lpp.
- ⁶² Misiņš J. Vācu grāmatnīca — Deutsche Bücherei Leipcigā. *Latvju Grāmata*. 1922. Nr. 2. 12.–16. lpp.: il.
- ⁶³ Misiņš J. Stendera pasaku pirmais izdevums. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*. 1923. Nr. 9., 1019.-1028. lpp.: il.
- ⁶⁴ Misiņš J. Rīgas pilsētas bibliotēka. 1524.–1924. *Latvju Grāmata*. 1924. Nr. 3. 277.–282. lpp.: il.
- ⁶⁵ Misiņš J. Kārlis Konstantīns Kraukliņš. *Ilustrēts Žurnāls*. 1925. Nr. 6. 184.–187. lpp.: il.
- ⁶⁶ Misiņš J. Baumaņu Kārļa kompozīcijas un J. Cimzes Dziesmu rotas. Gabaliņš no mūsu mūzikas literatūras vēstures. *Ilustrēts Žurnāls*. 1926. Nr. 6. 197.–204. lpp.: il.
- ⁶⁷ Aizkrācnieks. Dienu vārdi un vārda dienas. *Vidzemes Kalenderis uz 1934. gadu*. Rīga: V. Hekers, [1933]. 74.–79. lpp.
- ⁶⁸ Misiņš J. Gētes balādes "*Erkōnig*" tulkojumi. *Latvju Mēnešraksts*. 1943. Nr. 12. 764. lpp.
- ⁶⁹ LU AB MBR J. Misiņa fonds 12.
- ⁷⁰ Turpat, 7.
- ⁷¹ Turpat, 16.
- ⁷² Turpat, 117.
- ⁷³ Klaustiņš R. Trešo izdevumu tautā pavadot. *Andreja Pumpura Raksti. I*. 3. izd. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1925. 9. lpp.
- ⁷⁴ Pirmie bibliotekāru kursi. *Kultūras Balss Apskats*. 1920. Nr. 4/5 (aprīlis un maijs). 72.–73. lpp.
- ⁷⁵ Dr. Bibliotekāru kursi — apspriede. *Latvju Grāmata*. 1923. Nr. 2 (februāris). 48.–49. lpp.
- ⁷⁶ Rancāns F. *Jānis Misiņš un viņa bibliotēka*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1963. 218. lpp.
- ⁷⁷ Turpat, 217.–218. lpp.
- ⁷⁸ LU AB MBR K. Egles fonds 1065., 87. lpp.

- ⁷⁹ Grēviņš V. Atvadvārdi Jānim Misiņam. *Cīņa*. 1945. Nr. 18. 22. janv. 8. lpp.
- ⁸⁰ Misiņš J. Rakstīts stāv... *Latvju Mēnešraksts*. 1944. Nr. 5. 384.–387. lpp.
- ⁸¹ LU AB MBR R. Egles fonds 103., 21.
- ⁸² *Svēts mantojums Rīgai. J. Misiņš un viņa bibliotēka*. Rīga: Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 2002. 242 [2] lpp.: il.
- ⁸³ Birkerts A. Jānis Misiņš. 40 gadu darbības piemiņai. *Ilustrēts Žurnāls*. 1925. Nr. 7/8 (jūlijs/augusts). 237. lpp.
- ⁸⁴ Turpat, 238. lpp.
- ⁸⁵ LU AB MBR J. Misiņa fonds 168., 12.
- ⁸⁶ Atskats, 28. lpp.
- ⁸⁷ LU AB MBR J. Misiņa fonds 20.
- ⁸⁸ Misiņš J. Kā nodibināsim pilnīgu latviešu bibliotēku. *Dzimtenes Vēstnesis. 1. pielikums*. 1912. Nr. 40. 18. febr.(2. marts), [b.lpp.nr.].
- ⁸⁹ LU AB MBR J. Misiņa fonds 82., 4.
- ⁹⁰ Turpat, 68., 20.
- ⁹¹ Turpat, 68., 3.
- ⁹² Turpat, 168., 13.
- ⁹³ Turpat, 168., 14.
- ⁹⁴ Turpat, 82., 1.
- ⁹⁵ LU AB MBR R. un M. Kaudzišu fonds 83., 21.
- ⁹⁶ Atskats, 57. lpp.
- ⁹⁷ LU AB MBR J. Misiņa fonds 168., 17.
- ⁹⁸ Atskats, 100. b. lpp.
- ⁹⁹ LU AB MBR J. Misiņa fonds 168., 16.
- ¹⁰⁰ Turpat, 68., 5.-6.
- ¹⁰¹ Turpat, 69., 3.
- ¹⁰² Turpat, 68., 7.
- ¹⁰³ Atskats, 110.–136. lpp.
- ¹⁰⁴ LU AB MBR J. Misiņa fonds 68., 9.
- ¹⁰⁵ Turpat, 68., 13.
- ¹⁰⁶ Rancāns F. *Jānis Misiņš un viņa bibliotēka*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1963. 225. lpp.
- ¹⁰⁷ LU AB MBR J. Misiņa fonds 69., 16.
- ¹⁰⁸ LU AB MBR J. Misiņa fonds 168., 8.
- ¹⁰⁹ Rancāns F. *Jānis Misiņš un viņa bibliotēka*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1963. 231., 232. lpp.
- ¹¹⁰ LU AB MBR R. un M. Kaudzītes f. 93., 14 (42).
- ¹¹¹ LU AB MBR J. Misiņa fonds 68., 17.
- ¹¹² Turpat, 86.
- ¹¹³ Egle K. *Rīgas pilsētas Misiņa bibliotēka. 1885–1935*. Rīga: Rīgas pilsētas Izglītības valde, 1935. 16. lpp.
- ¹¹⁴ Turpat, 31. lpp.
- ¹¹⁵ Turpat, 36., 37. lpp.
- ¹¹⁶ LU AB MBR Jēkaba Misiņa fonds 1.
- ¹¹⁷ LU AB MBR J. Misiņa fonds 69., 1.
- ¹¹⁸ Turpat, 69., 6.
- ¹¹⁹ Turpat, 69., 8.
- ¹²⁰ Turpat, 68., 14.
- ¹²¹ Turpat, 168., 21.
- ¹²² V. V. Lielais grāmatnieks Jānis Misiņš pēdējā gaitā. *Cīņa*. 1945. Nr. 18. 22. janv. 8. lpp.
- ¹²³ Arājs E. Misiņa bibliotēka simt gadus. *Grāmatas un grāmatnieki. Misiņa bibliotēkas 100. gadadienai 1885–1985*. Rīga: Zinātne, 1985. 18. lpp.
- ¹²⁴ Turpat, 21. lpp.
- ¹²⁵ *Svēts mantojums Rīgai. J. Misiņš un viņa bibliotēka*. Rīga: Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 2002. 167.–178. lpp.
- ¹²⁶ LU AB MBR Līgotņu Jēkaba fonds 140., 1.
- ¹²⁷ LU AB MBR Misiņa bibliotēkas f. 10., 9.

JĀNIS MISIŅŠ AND THE MISIŅŠ LIBRARY

Jānis Misiņš — 150

Gunta Jaunmuktāne

Summary

Key words: *Jānis Misiņš, book, bibliophile, “Krāces”, Misiņš Library, bibliography, founder of the Latvian scientific bibliography.*

Jānis Misiņš, the founder of the Misiņš Library and the Latvian scientific bibliography, was born on 25 April 1862 in the farmstead “Krāces” in the Tirza district, died on 17 January 1945 in Riga, and was buried at Meža kapi (Forest Cemetery).

The Misiņš Library is the oldest and most complete repository of the Latvian literature. It was founded on 19 September 1885 when Jānis Misiņš, Latvian bibliophile and bibliographer, received permission from the governor of Vidzeme to open a private library in his father’s farmstead “Krāces”. In fact, Misiņš had been lending books for reading to neighbouring residents since 1880.

In 1906, Misiņš moved to Riga with a part of his collection. Then his library had already become the biggest repository of Latvian books. Jānis Misiņš used to visit any place where he might get a book, and if he found anything useful, he tried to possess it with admirable persistence.

From 1919 to 1921, Misiņš kept his book collection in several flats at Skolas iela 25. However, there was not enough space for all the books. Lack of money did not allow him to create a modern library. On 7 December 1925, an agreement was made between Misiņš and the Riga City Council, and the library was given over to Riga city; then the library inventory book had 28 000 entries.

After the Misiņš Library was officially opened to public on 2 March 1928, it became an outstanding cultural centre.

Jānis Misiņš was the one to teach people to care for, respect and appreciate Latvian books, Latvian written and printed word. He taught people to consider Latvian books as stable cultural value equal to other nations’ intellectual values.

Bibliophile Misiņš was a very energetic man and worked in many fields related to bookmaking: he was a bibliophile, bookbinder, bookseller, publisher, librarian, bibliographer and a literary man.

Jānis Misiņš made a relevant contribution to Latvian culture: he created the first scientific Latvian book repository — Misiņš Library — and compiled the fundamental work of Latvian scientific bibliography „Latviešu rakstniecības rādītājs” [Index of Latvian literature] in two parts. The title of the oldest and the most complete repository of the Latvian literature has been changed for several times:

■ Jānis Misiņš Library	1885–1925
■ The Misiņš Library of the City of Riga	1925–1946
■ Jānis Misiņš Library of the Academy of Sciences of the Latvian SSR	1946–1954
■ J. Misiņš Department of Latvian Literature of the Fundamental Library of the Academy of Sciences of the Latvian SSR	1954–1992

- The Misiņš Library of the Latvian Academic Library 1992–30.09.2009
- The Misiņš Library of the Academic Library of the University of Latvia from 01.10.2009

Nevertheless, its mission has not changed — to preserve Latvian national culture, art, language, literature, folklore, traditions and science.

The main aim of the Misiņš Library is to collect

- Everything that has been published in Latvia regardless of language
- Everything that has been written in Latvian and published anywhere in the world
- Everything about Latvia and the Latvians regardless of language and place of publication, as well as everything that has been written by Latvians and published in foreign languages.